

βαλοῦσα, ἐλάβουμένη δέ, ὡς μέλλει ἀπαιτεῖσθαι παρὰ ο) τοῦ δημοσίου, προσῆλθε βασιλεῖ λέγουσα· ὅτι οὐδεμίαν εἶχε μετ' ἐμοῦ εὐλογον περὶ τῆς κληρονομίας ζήτησιν ἢ ἀδελφῆ μου, καὶ ματαίως πρὸς αὐτὴν διεκυσάμην, καὶ παρακαλῶ μὴ ἀπαιτηθῆναι, ἅπερ ἐπηγγειλάμην αὐτῇ λόγῳ διαλύσεως, ἢ καὶ ἀναλαβεῖν, ἢ κατέβαλον λόγῳ τῆς διαλύσεως. πρὸς ταύτην οὖν τὴν δέησιν ἀντιγράφει ὁ βασιλεὺς ρ) οὕτως· Ὅποτε ἐαυτὴν θεματίζεις μετὰ τῆς ἀδελφῆς σου περὶ κληρονομίας διαλύσασθαι, καὶ διὰ ταύτην τὴν διάλυσιν ς) δῆλῃν ποσότητα χρεωστῆν ἡσφαλίσω ἦτοι ἐχειρογράφησας· εἰ καὶ μηδεμίαν ἦν ζήτησιν περὶ τῆς κληρονομίας, ὅμως διὰ τὸν φόβον τῆς διαλύσεως παρενθεσίης, τὰ χρήματα ὁρθῶς χειρογραφήθεντα ζ) νοεῖται. Ἐξ ἧς αἰτίας εἰ τῷ δημοσίῳ κατέβαλες, ἀναλαμβάνειν οὐ δύνασαι· εἰ δὲ μὴ κατέβαλες, νομίμως ἐναχθήσῃ ς).

φιλονεικίαν ἐσχήκασιν] Θεοδώρου. Καὶ μηδεμίαν αἰτίας ὑπόσης τὰ δοθέντα καὶ συμφωνηθέντα ἀπὸ τῆς προβαίνουσης διαλύσεως οὐ ἀνατρέπεται. ἀνάγνωθι καὶ τὴν κγ' καὶ λη' διατ. τοῦ παρόντος τιτ.

Ἀνατολίον. Ἐάν τις ἐπὶ κληρονομία διαλυσάμενος ὁμολόγησε δοῦναι τι, εἰ μὲν κατέβαλεν, οὐ ἔσπετιτενεῖ· εἰ δὲ μὴ κατέβαλεν, ἀπαιτεῖται, κἂν ψευδῶς διεκυσάτο.

τὸν δημοσίον] Τοῦτο τὸ τοῦ φόσκου πρόσωπον τὸ μὲν παλαιὸν μικροτέρον τυρὸς ἔδεδετο λόγον καὶ θεματισμοῦ. νῦν δὲ τοῦ ἥγιου τῆς διατάξεως ἐναλλαγέντος εἰκότως καὶ ἐγὼ τὸν θεματισμὸν ἐνῆλλαξα καὶ εἶπον, ὅτι ἢ ὡς ἀπὸ δημοσύσεως, ἢ ὡς ἀπὸ βασιλικῶν ἐγένετο διαδοχὸς τῆς διαλυσάμενης ὁ φόσκος.

οὐδεμίαν - ζήτησιν] † Σημείωσαι ς) τὸν κανόνα τῆς διατάξεως πᾶν συνεχῶς τραπητίζομενον· πολλοὶ γὰρ ς) βουλόμενοι τὴν ἐαυτῶν διάλυσιν ς) ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦσι λέγειν, ὅτι ψευδῆς ἦν ἀγωγή ς), καὶ κακῶς διεκυσάμην. [Sch. g. I. 808.]

† Σημείωσαι, ὅτι καὶ μηδεμίαν ὑπόσης αἰτίας τὰ δοθέντα ἢ συμφωνηθέντα ἀπὸ τῆς προβαίνουσης διαλύσεως οὐκ ἀνατρέπεται. [Sch. g. I. 808.]

† Σημείωσαι ς) οὖν, ὅτι κἂν μὴ ἔννομος ἦν ς) ἢ ἀπειλουμένη δίκη, ὅμως δὲ ς) φόβῳ τῆς δίκης διεκυσάτο τις, ἐρρωταῖ ἢ διάλυσιν. [Sch. g. I. 808.]

Σημείωσαι δὲ τὸν κανόνα, ὅτι, ὅσα καταβαλλόμενα οὐ ἔσπετιτενεῖται, ταῦτα ἐν ἐπερωτήσει φερόμενα ἐνδυνάμως ἀπαιτεῖται, μὴ δυναμένης τῆς ἐπερωτήσεως ὡς ἰνδεβίτου ἦγον ἀχρεωστῆτον διαβάλλεσθαι. καὶ ἐκείνο δὲ σημείωσαι, ὅτι, ὡςπερ τὰ λόγῳ διαλύσεως καταβαλλόμενα οὐ ἔσπετιτενεῖται, οὕτω καὶ τὰ ἐπερωτώμενα λόγῳ διαλύσεως πάντως ἀπαιτεῖται.

διὰ τὸν φόβον] Τῆς δίκης δηλονότι, ἵνα μὴ ἐναντιωθῶμεν, ὡς τιτ. γ' τοῦ ι'. βιβ. λέγει, τὸ κατὰ φόβον γενόμενον μὴ ἐρρωσθαι.

ζ'. Γυνὴ κουρατωρενθεῖσα ὑπὸ τινος καὶ ἐξεληθούσα τῆς κουρατωρείας αὐτοῦ καὶ λόγους πρὸς αὐτὸν ποιησαμένη ἐνόμισεν ἐποφείλεσθαι παρ' αὐτοῦ λόγον χάριν χίλια νομίσματα. τῇ δὲ ἀληθείᾳ πλέον αὐτῇ ἐχρεώσθητο. καὶ διεκυσάτο πρὸς αὐτὸν κατὰ Ἀκουλιανῆν ἐπερωτήσιν καὶ ἀποχῆς ἁμερινίαν, μνημονεύσασα μὲν τοῦ τῶν χιλίων νομισμάτων ἐν τῇ ἐπερωτήσῃ. μετὰ τοῦτο ἐτελεύτησεν ἐπὶ νύκτῳ κληρονόμῳ ὁ κουράτωρ α). καὶ αἰσθημένη ἢ γυνή, ὅτι πλείονων αὐτῇ χρεωστουμένων περὶ χιλίων μόνον διεκυσάτο, προσῆλθε βασιλεῖ, βουλομένη περὶ τῶν ἐπὶ πλεῖον β) αὐτῇ χρεωστουμένων ἐναγαγεῖν. καὶ προσδέξάμενος αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ἀντιγράφη πρὸς αὐτὴν οὕτως· Ἐνάγαγε ς) κατὰ τοῦ κληρο-

retur, ne a fisco eo nomine conveniretur, Principem adiit, dicens: nullam mecum soror iustam de hereditate controversiam 3) habuit et frustra cum ea trans-egi, et desidero, ne ea, quae ei transactionis nomine promisi, a me petantur, vel ut recipiam, quae transactionis nomine solvi. Ad has igitur preces Princeps ita rescribit: Cum te proponas cum sorore tua de hereditate transegisse, et ob eam transactionem certam pecuniam te ei debere cavisse sive chirographo scripsisse: etsi nulla fuisset quaestio de hereditate, tamen propter timorem 4) transactione interposita, pecunia recte cauta intelligitur: ex qua causa si fisco solvisses, repetere non potes: et si non solvisti, iure convenieris.

1) controversiam habuerunt] Theodori. Etiam cum nulla causa subsit, transactionis nomine data et conventa non rescinduntur. Lege et const. 23, et 38. huius tit.

Anatolii. Si quis de hereditate transegerit et aliquid dare promiserit, si quidem solverit, hoc non repetit: si vero non solvit, id ab eo exigitur, licet falso transegerit.

2) fiscus] Haec fisci persona olim longiore oratione et expositione indigebat: nunc vero textu constitutionis mutato merito ego quoque casum mutavi et dixi, fiscum vel ex publicatione, vel eo, quod bona vacantia fuissent, ei, quae transegerit, successorem extitisse.

3) nullam-controversiam] Nota regulam constitutionis frequentissime usurpatam: plerique enim, qui transactionem a se factam rescindere volunt, dicere conantur, falsam fuisse actionem ideoque se male trans-egisse.

Nota, etiamsi nulla causa fuisset, tamen transactionis nomine data vel promissa non revocari.

Nota igitur, licet lis, quam quis minatus erat, iusta non fuerit, tamen transactionem ratam esse, quam quis metu litis interposuit.

Nota regulam, quae dicit, ea, quae soluta non repetantur, in stipulationem deducta cum effectu peti, ita ut stipulatio tanquam indebita argui non possit. Illud quoque nota, sicuti transactionis nomine soluta non repetantur, ita quoque transactionis nomine promissa omnino exigi.

4) propter timorem] Litis scilicet, ne contrarium nobis videatur, quod tit. 3. lib. 10. dicitur, id, quod metu causa gestum sit, non valere.

XX. Mulier 1), quae in curatione cuiusdam fuerat, cura finita et postulatis ab eo rationibus existimabat, ab eo sibi deberi, verbi causa, mille aureos. Revera autem plus ei debebatur. Et cum eo transegerat interposita Aquiliana stipulatione 2) et acceptilatione, mentione tamen facta 3) mille aureorum in stipulatione. Postea curator filio herede relicto decessit. Cum autem mulier cognovisset, se de mille tantum transegisse, cum longe plura ei deberentur, Principem adiit, desiderans, de eo, quod amplius ei deberetur, actionem intendere. Princeps admisit eam ad eamque ita rescripsit: Age cum herede, quod pater eius curator tibi datus negotia tua gesserit: et si

L. 3.
C. II. 4.

ο) Sic Fabr. melius quam Cod. Coisl. qui habet περὶ. ρ) Sic Cod. Coisl. Fabr. ὁ βασι. ἀντιγρ. ς) Sic Cod. Coisl. Fabr. διὰ τοῦτο. ρ) Sic Cod. Coisl. Fabr. χειρογραφήντα. ς) Ita legendum pro ἐνεχθήσῃ, quod habet Fabr. E Cod. Coisl. varia lectio notata non est. ζ) Hoc schol. et Fabr. et Cod. Coisl. habet. η) Sic Fabr. Cod. Coisl. γούν. η) Sic Cod. Coisl. Fabr. τὰς διαλύσεις. θ) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἢ ἐναγωγή. ι) Hoc schol. Fabr. et Cod. Coisl. habet. κ) ἦν Cod. Coisl. deest ap. Fabr. λ) Sic Cod. Coisl. Fabr. ὅτι. α) Fabr. ὁ κουράτωρ ἐπὶ νύκτῳ καὶ κληρονόμῳ. β) Fabr. πλέον. Cod. Coisl. πλεῖον. γ) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀνάγαγε.

νόμου, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ αὐτοῦ κουράτωρ σοι δοθῆς τὰ πράγματά σου ἐχειρίσει· καὶ ἐὰν παρὰ τῷ δικαστῇ ἀρνήσῃται, ἐαυτὸν τῇ ἀγωγῇ κατέχεσθαι, ἐπειδὴ διελύσω, καὶ ἐπερωτήσῃς παρενετέθη, ὁ δικαστὴς, προσέχων τῇ φύσει τῆς ἀγωγῆς, ὅτι καλῇ πίστει ^{d)} ἐστὶ, ζήτησις, περὶ πόσης ποσότητος ὀνομαστί ἢ διαλύσει γέγονε· καὶ ἐὰν ^{e)} ἀποδειχθῇ, περὶ ἥττονος διαλελυθῆσαι ^{f)}, ὅσην ποσότητα ἐπόλοιπον ἐκ τῆς διοικήσεως τῆς κουρατωρείας σου χρεωστεῖσθαι σοι ἀποδειχθείη, καταβαλεῖν σοι τοῦτον κελεύσει· ἐπειδὴ οὐ τοσοῦτον εἰς τὴν ἐπερωτήσῃ τὴν Ἀκουιλιανὴν ἐκ τῆς ἐνοχῆς τῆς κουρατωρείας κατηρέχθη, ὅση ἦν ἢ ^{g)} ποσότης τῶν χρημάτων, ἥτις ἐκεχρεωσθητό σοι.

γυνή] Μετὰ ἐπερωτήσῃν καὶ διαλύσει ἐπὶ τῶν βόνα φίδε ἀγωγῶν δικάζεται τις ἀνωθεν, παραγραφῆς εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἐπὶ τῇ διαλύσει ποσότητα· ἰστέον δὲ, ὅτι, κἂν μὴ ζητῆ ποσότης ἐντεθῇ τῇ διαλύσει, δόλος δὲ παρακολοθησῆς, δίδοται δὲ δόλο, εἰ μὴ ἄρα καὶ περὶ τοῦ δόλου διελύσαντο. τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἢ δ'. διατ. τοῦ παρόντος τι. ἀναγν. δὲ τὴν λγ'. διατ. τοῦ αὐτοῦ τι.

κατὰ Ἀκουιλιανὴν ἐπερωτήσῃν] † Τοῦτέστι, μετὰ προσίμῳ. Διὰ τοῦτο ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἀνωθεν ἐνάγειν, ἐπειδὴ ἤδη ποσότητος ἐμνημόνευσεν τῇ διαλύσει, καὶ νῦν βεβαιούται ἀποδεικνύειν, ὅτι πολλῶ πλεον τῆς ζητῆς ποσότητος ἐποφείλεται. [Sch. h. I. 808.]

† Σημείωσαι, ὅτι ὁ παραγραφῆς εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἐν τῇ διαλύσει ποσότητα, δύναται τὰ μὴ μνημονευθέντα ἀπαιτεῖν. [Sch. h. I. 808.]

μνημονεύσασα] Ζήτη κεφ. λβ'. τοῦ α'. τι. καὶ τούτου τοῦ τι. κεφ. μς'. καὶ κβ'. καὶ κδ'. τοῦ γ'. τι. τοῦ ι'. βιβ. ἀνάγνωθι καὶ ἡμετέραν παραγραφὴν τὴν ἐν τῷ γ'. θέμ. τούτου τοῦ τι. κειμένην.

Σημείωσαι τὸν θεματισμὸν τῆς διατάξεως, ὅτι διὰ τοῦτο ἐπέτρεψε τῇ γυναικὶ ἀνωθεν ἐνάγειν, ἐπειδὴ ἤδη ποσότητος ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ διαλύσει, καὶ νῦν διαβεβαιούται ἀποδεικνύειν, ὅτι πολλῶ πλεον τῆς ζητῆς ποσότητος [ἐποφείλεται] ^{h)}. ἐδοκεν γενικῶς περὶ πάντων τῶν κεχρεωστημένων αὐτῇ διαλύσασθαι· καὶ τότε, εἰ μὴ πιστεῖται καλῇ γέγονε ἢ διαλύσει, ἰσχύει· εἰ δὲ κατὰ δόλον ἐγένετο, καὶ οὕτω μὲν ἰσχύει ἢ διαλύσει καὶ τὸ βέβαιον εἶχεν, ἐδίδοτο δὲ κατὰ τοῦ διαλυσαμένου ἢ δὲ δόλο, ὡς ἢ ἐπομένη διδάσκει διατ.

καλῇ πίστει] Καὶ ⁱ⁾ τοῦτο καὶ ^{j)} τὸ ἐξείναι τὴν ἐπὶ τῇ ποσότητι γενομένην διαλύσει ^{k)} ἀναγλαφῆν, ἐπὶ μόνων τῶν βόνα φίδε ^{l)} ἐδέξατο ἢ διατάξῃς. οὐκ οὐκ περὶ στικτικῆς ἀγωγῆς γενομένη Ἀκουιλιανῆ διαλύσει, κἂν μνημονευσθῆς ποσότητος ^{m)}, οὐκ ἐπὶ ἀναγλαφῆται, ἀλλ' ἐὰν ὅλος ἐγένετο δόλος, ἢ δὲ δόλο δίδοται ⁿ⁾. περὶ ἀγωγῆς τῶν βόνα φίδε γενομένη διαλύσει, εἰ μὲν περὶ ἤδη ποσότητος γέγονε, πλεονα δὲ ἀποδειχθείη εἶναι τὰ χρεωστονόμενα, τότε ἀναγλαφῆται, αὐτῆς τῆς παλαιᾶς ἀγωγῆς κινουμένης· εἰ δὲ ἀόριστος γένηται, μένει μὲν ἢ διαλύσει ἐρησμένη, κινεῖται δὲ ἢ δὲ δόλο. ὁμολογουμένως δὲ ἐπὶ πασῶν τῶν βόνα φίδε χάρι τῶ νομίμῳ τῆς διατάξεως. οὕτως γὰρ καὶ ὁ Ἡρώς Πατρικίος παρεδωκεν καὶ ὁ Ἡρώς Εὐδόξιος. δοκεῖ Δημοσθένει τῷ τῆς εὐκλείους μνημῆς λέγοντι ἐπὶ μνημῆς τῆς νεγοτιοῦ γεστοῦ χωρὶν ἔχειν τοῦτο τὸ νόμιμον· ἀλλὰ καὶ τὰ ἤδη τῆς διατάξεως ἐπὶ ὅλων τῶν βόνα φίδε τὸ εἰρημένον ἐπὶ τῆς διατάξεως ταύτης κρατεῖν. [Sch. i. I. 808.]

εἰς τὴν ἐπερωτήσῃν τὴν Ἀκουιλιανὴν] Ἐπειδὴ ^{p)}, φησὶ, ἐν τῇ Ἀκουιλιανῇ ἐπερωτήσῃ οὐ τοσοῦτον κατηρέχεται, ὅσα ἦν ἢ ποσότης τῶν χρημάτων, ἥτις ἐκ τῆς ἐνοχῆς τῆς κουρατωρείας ^{q)} ἐχρεωστεῖτο. [Sch. k. I. 808.]

ὅση ἦν ἢ ποσότης] Σημείωσαι τὴν παροῦσαν διατ. καὶ ἀνάγνωθι καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς καὶ τοὺς ἐκεῖ παλαιούς καὶ τὸ γ'. θέμ. τοῦ θ'. κεφ. καὶ τὸ ἐκεῖσε σχολίον. καὶ κωνοῖσας εἰπέ, ὅτι, ὅτι ἐπὶ ποσότης γραφῆ ἐν τῇ διαλύσει, κἂν Ἀκουιλιανῆ συντεθῇ ἢ διαλύσει, τοῦ διαλυσαμένου ἀγροῦντος τὸ

apud iudicem negabit, se actione teneri, quoniam transegit et stipulatio interposita est, iudex, ad actionis naturam spectans, quae bonae fidei ⁴⁾ est, quaeret, de quanta pecunia nominatim transactio facta sit: et si apparuerit, de minore transactum, quantum pecuniam reliquam ex administratione curae deberi tibi probatum fuerit, solvere tibi eum iubebit: quod non in stipulationem Aquilianam ⁵⁾ ex obligatione curae tantum deductum est, quanta erat quantitas ⁶⁾ pecuniae, quae tibi debebatur.

1) mulier] Post stipulationem et transactionem in bonae fidei iudiciis denuo quis litigat, si in quantitate in transactione memorata circumscriptus sit. Sciendum autem est, etsi certa quantitas transactioni inserta non sit, dolus autem subsecutus sit, de dolo actionem dari, nisi de dolo quoque transegerint. Hoc enim ostendit const. 4. huius tit. Lege et const. 38. eiusdem tit.

2) interposita Aquiliana stipulatione] Glossa interlinearis. Hoc est, cum poena. Ideo rursus agere ei permisit, quia certae quantitatis in transactione mentionem fecerat, et nunc se probare velle affirmat, longe plura, quam illam quantitatem sibi deberi.

Nota eum, qui deceptus est in quantitate expressa in transactione, ea petere posse, quae in ea memorata non sunt.

3) mentione facta] Quaere cap. 35. tit. 1. et huius tit. cap. 46. et 21. et 29. tit. 3. lib. 10. Lege et adnotationem nostram them. 3. huius tit. positam.

Nota speciem constitutionis, ideo eam permisisse mulieri denuo agere, quia certae quantitatis in transactione mentionem fecerat, et nunc affirmet, se probaturam, multo plura sibi deberi. De omnibus ipsi debitis generaliter transigere videbatur: et tunc, si quidem bona fide facta sit transactio, rata est: si vero dolo facta sit, tunc quoque valet transactio et vim habet, datur autem adversus eum, qui transegit, de dolo actio, ut sequens constitutio docet.

4) bonae fidei] Hoc quoque, ut transactionem, in qua quantitas expressa est, retractare liceat, in solis bonae fidei iudiciis constitutio admisit. Itaque Aquiliana stipulatio de stricti iuris actione interposita, licet certae quantitatis mentionem faciat, tamen non rescinditur, sed si omnino dolo quid factum sit, de dolo actio datur. Transactio de bonae fidei actione facta, si quidem de certa quantitate facta sit, plura autem deberi probatum fuerit, rescinditur, pristina actione instituentur: sin autem non adiecta quantitate transactio facta sit, transactio quidem rata manet, de dolo autem actio movetur. Certo in omnibus bonae fidei iudiciis locus est iuri constitutionis. Sic enim et Heros Patricius et Heros Eudoxius tradiderunt. Demostheni clarae memoriae in sola negotiorum gestorum actione locus esse constitutioni videbatur: verum textus constitutionis in omnibus bonae fidei iudiciis hac valere dicit.

5) in stipulationem Aquilianam] Quia, inquit, in stipulationem Aquilianam non deduxit, quanta erat pecuniae quantitas, quae ex obligatione curae debebatur.

6) quanta erat quantitas] Nota hanc constitutionem, et lege praecedentem et ibi Antiquos et them. 3. cap. 9. et ibi scholium. Et regulam proponens dic, quando certa quantitas in transactione expressa sit, licet Aquiliana stipulatio interposita sit, si is, qui transegit, quan-

d) Sic Cod. Coisl. Fabr. καλῆς πίστει. e) Sic Fabr. Cod. Coisl. α. f) Sic Fabr. idque praefero lectioni Cod. Coisl. διαλύσασθαι. g) ἢ Cod. Coisl. Deest ap. Fabr. h) ἐποφείλεται, quod unci inclusum est, supplevi e schol. Fabroti. i) καὶ deest ap. Fabr. k) Fabr. δέ. l) Fabr. τὰς γενομένας διαλύσεις. m) Fabr. καλῇ πίστει ἀγωγῶν. n) Fabr. addit: κἂν μὴ μνημονεῖσθαι. o) Hactenus hoc schol. habet et Fabr. Reliqua sunt e Cod. Coisl. p) Idem schol. habet Fabr. et Cod. Coisl. q) Fabr. κουρατωρείας.

ποσὸν τὸ περὶ οὗ ἡ δίκη, οὐκ ἀναιρεῖται αὐτῷ ἡ παλαιὰ ἀγωγή, ἐν ᾗ δηλοῦται βόνα φίδε ἐνυγχάνειν, ἀλλὰ πάλιν κινεῖται ἐξ ὑπαρχῆς ὑπὸ τῆς ἐπ' ἐκείνα. ὡς μὴ δὲ δοξάζω, γενέσθαι τὴν διάλυσιν ἐπὶ τῷ ἡγρομένῳ ποσῷ. περὶ γὰρ διαλύσεως ἐπὶ τοῖς συναρθεῖσι κρατεῖ. ὁ δὲ ἄγνων καὶ πλανώμενος οὐ δοκεῖ συναρθεῖν. ὅτε οὐδὲ ἐτέθη ἦτον ποσὸν ἐπὶ τῇ διαλύσει, ἀλλὰ ἀπόσως οὕτως καὶ ἀτιμωρητῶς γένηται κατὰ Ἀκουιλίαν ἐπερωτήσῃ, τοῦ ἐναγομένου συνειδότης τὸ πᾶν καὶ ἀποκρούσαντος τὴν ἀλήθειαν, ἵνα τὸν ἐνάγοντα πλάνησῃ καὶ πρὸς διάλυσιν ἐφελκυσθῇ, τότε ἀναιρεῖται μὲν ἡ παλαιὰ ἀγωγή διὰ τῆς Ἀκουιλίαν ἐπερωτήσεως, ὡς δοξάζοντος τοῦ ἐνάγοντος διὰ τὸ ἀποσ-διόριστον καὶ ἀποσον τῆς διαλύσεως ἐπὶ πάσης τῆς ἀμφιβολίας διαλύσασθαι, δίδονται δὲ ἡ δὲ δόλο διὰ τὴν κατοροπῆαν τοῦ ἐναγομένου, ὡς ἡ παρουσά φησιν διατάξεις. εἰ μὲντοι δόλος μὲν ἐγένετο καὶ ἀπάτη, οὐκ ἐπακολουθήσει δὲ Ἀκουιλίαν ἐπερωτήσῃ, τότε οὔτε ἡ διάλυσις ἐρροῦται.

κα'. Τῆς ἀγωγῆς τῆς διοικηθείσης κορυατωρείας ἀπ' ἐκείνου, ὅστις τοὺς ἐνιαυτοὺς τῆς ἐννόμου ἡλικίας¹⁾ ἐπλήρωσεν, εἰς ἐπερωτήσῃν κατενεχθείσης, καὶ δι' ἀποχῆς καὶ ἀμεριμνίας σβεσθείσης, οὐδεμίαν ἄλλην περιλιμπάνεσθαι, εἰ μὴ τὴν περὶ δόλου ἀγωγήν ἐντὸς τῶν συγκεκριημένων χρόνων, οὐκ ἀμφιβάλλεται.

τῆς ἀγωγῆς] Ζήτει ιτ. ιδ'. τοῦ ι'. βιβ. κεφ. β'. καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἡμετέραν παραγραφὴν, ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ τὸ παρὸν κεφ. πρὸς ἐκεῖνο· ἐκείσε γὰρ περὶ ἀφηλικῶς φησιν διαλυσαμένου, ἐνταῦθα δὲ περὶ τελείου.

Περὶ τῶν αὐτῶν ἡ διατάξεις τῇ προλαβούσῃ ρομοθετεῖ· ἀλλ' εἰροῦσα γενόμενῃ τὴν διάλυσιν πρὸς τὸν κορυατωρᾶ ἀπόσως εἶπε, μηδεμίαν περιλελείφθαι ἀγωγήν τῷ διαλυσαμένῳ, ἀλλὰ τὴν δὲ δόλο μόνον ἀρμόζειν αὐτῷ εἰσὼ τῶν ὡρισμένων αὐτῇ χρόνων. ὡς εἶπον δὲ, νόησον τὴν διατάξιν ταύτην, ὅτι γενικῶς καὶ ἀορίστως διελύσατο περὶ τῶν ἐκ τῆς κορυατωρείας κερωσθημένων αὐτῷ· καὶ διὰ τοῦτο πᾶσαν ἡγήσατο αὐτῷ οὐδινάριαν ἀγωγήν ἢ διατάξιν, ὡς τῆς διαλύσεως ἐρρωμένης· καὶ μόνῃν δέδωκεν αὐτῷ τὴν δὲ δόλο.

οὐδεμίαν ἄλλην περιλιμπάνεσθαι] Θεμίτισον, μὴ γενέσθαι μηδὲν ἡγεῖται ποσότητος ἐν τῇ διαλύσει· εἰ γὰρ ἐγένετο, τότε ἀγωγή ἀρμόζει ἐπὶ τοῖς ὑπολοίποις, οὐ μὴν ἡ δὲ δόλο, ὡς τὸ πρὸ τοῦτου φησὶν κεφάλαιον.

† Γενικῶς καὶ ἀορίστως διελύσατο περὶ τῶν ἐκ τῆς κορυατωρείας κερωσθημένων αὐτῷ· καὶ διὰ τοῦτο πᾶσαν ἡγήσατο αὐτῷ ἀγωγήν, πλὴν τὴν περὶ δόλου. [Sch. I. I. 808.]

εἰ μὴ τὴν περὶ δόλου] Ἐντὸς διετίας· μετὰ δὲ τὴν διετίαν ὁ κορυατωρ διηγεκῶς εἰς ὅπερ ἐκέραδαν ἐναγεται. ὅμως τὸ κθ'. κεφ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ι'. βιβ. καὶ μάθης, καλῶς ἔχεν τὴν παραγραφὴν.

ἐντὸς τῶν συγκεκριημένων χρόνων] Τῆς διετίας δηλοῦται. Ζήτησον τοῦ β'. βιβ. τοῦ κωδ. ιτ. κ'. κεφ. τελειν. [Sch. n. I. 809.]

κβ'. Διαλυσαμένός τις ἀγράφως πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ οἰκείου ἐπιτρόπου προσῆλθεν ἐξαιτῶν βασιλέα²⁾ τὴν διάλυσιν ἀντροπῆναι· πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς οὕτως ἀντέγραψεν· Ὅποτε σαντὸν διαλύσασθαι μετὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ ποτε ἐπιτρόπου σου συνομολογεῖς· εἰ τοῦτο μετὰ τὴν ἐννομον ἡλικίαν ἐποίησας, μάτην ἐπιζητεῖς, ἵνα ἐκ τῶν ὀρεσάντων ἀναχωρήσης. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ, ὡς ὑποτίθης, οὐδὲ ἐν συμβόλοιον παρενετέθη ἐπὶ τῇ διαλύσει, ὅμως εἰ³⁾ περὶ τῆς πίστεως τοῦ συναλλόγηματος ἐκ τῆς σῆς ὁμολογίας συνέστηκε, τουτέστιν, ἐπειδὴ σὺ αὐτὸς ὁμολογεῖς, τὴν ἀγραφὸν πεποιθῆναι διάλυσιν, ἢ γραφῆ, ἢ τις τὴν ἀπόδειξιν τοῦ πεπραγμένου πράγματος εἴωθε περιέχειν, χρεϊώδης οὐκ ἴστιν.

ἀγράφως] Θεοδώρου. Διαλυσαμένος ὁ μείζων πρὸς τοὺς

titatem, de qua lis est, ignoret, non tolli ei pristinam actionem, quum scilicet bonae fidei sit, sed denuo eam ab initio moveri. Nec putes, transactionem de quantitate, quam quis ignoravit, factam esse. Transactio enim in his tantum valet, quae convenerunt. Ille vero, qui ignorat et errat, consentire non videtur. Quum nec certa quantitas in transactione expressa sit, sed non expressa quantitate et poena non adiecta, transactio per Aquilianam stipulationem facta sit, reo totam rem sciente et veritatem celante, ut actorem in errore deduceret et ad transigendum adduceret, pristina quidem actio Aquiliana stipulatione tollitur, quia actor, quantitate in transactione non expressa et finibus ei non adiectis, de tota controversia transegisse videtur: datur autem propter fallaciam rei de dolo actio, ut hac constitutione dicitur. Si tamen dolo et fraude quid factum sit, non autem subsecuta sit Aquiliana stipulatio, tunc nec transactio valet.

XXI. Actione¹⁾ administratae curae ab eo, qui legitima aetatis annos complevit, in stipulationem deducta et per acceptilationem extincta, nullam superesse aliam²⁾, nisi de dolo actionem³⁾ intra concessa tempora⁴⁾, non ambigitur.

L. 4.
C. II. 4.

1) Actione] Quare tit. 14. lib. 10. cap. 2. et ibi adnotationem nostram, ne hoc caput illi repugnet: ibi enim de minore sermo est transigente, hic autem de maiore.

Haec constitutio eadem statuit, quae antecedens: sed quum transactionem cum curatore non adiecta quantitate factam reperiret, dixit, nullam ei, qui transegit, actionem superesse, sed de dolo tantum actionem intra tempora huic actioni statuta ei competere. Sic autem, ut dixi, accipe hanc constitutionem, eum generaliter et quantitate non adiecta de his, quae ei ex curatione deberentur, transegisse: ideoque omnem ordinariam actionem constitutio ei negavit, quasi transactione valente: solam actionem de dolo ei dedimus.

2) nullam superesse aliam] Finge, certae quantitatis mentionem in transactione non esse factam: huius enim si mentio facta fuisset, actio de residuo competeret, non autem de dolo actio, ut capite praecedenti dicitur.

Generaliter enim et indefinite transegerat de his, quae sibi ex administratione curae debebantur: et ideo omnem ei actionem negavit constitutio, praeter actionem de dolo.

3) nisi de dolo actionem] Intra biennium: post biennium autem curator perpetuo in quantum locupletior factus est, convenitur. Vide tamen cap. 29. tit. 3. lib. 10. et disce, rectam esse adnotationem.

4) intra concessa tempora] Biennium scilicet. Quare lib. 2. Cod. tit. 20. cap. ult.

XXII. Quidam, qui cum heredibus tutoris sui scriptura non interveniente¹⁾ transegerat, adiit Principem, transactionem rescindi postulans: ad quem Princeps ita rescripsit: Quum te transegisse cum herede quondam tutoris tui profitearis: si id post legitimam aetatem fecisti, frustra desideras, ut a placitis recedatur. Licet²⁾ enim, ut proponis, nullum instrumentum de transactione interpositum sit, tamen si de fide contractus confessione tua constet, id est, quum ipse fateris, transactionem non in scriptis te fecisse, scriptura, quae probationem rei gestae continere solet, necessaria non est.

L. 5.
C. eod.

1) scriptura non interveniente] Theodori.

r) Fabr. τῆς ἐννόμου ἡλικίας τοὺς ἐνιαυτούς. s) Sic Cod. Coisl. Fabr. βασιλέως. t) ἢ post ὅμως habent Fabr. et Cod. Coisl. sed legendum εἰ.

κληρονόμους τοῦ ἐπιτρόπου οὐκ ἀνατρέπει τὰ δόξαντα, κἂν ἄγραφος ἢ ἡ διάλυσίς.

† Ὁ γὰρ νέος μετὰ τὸν κέ. χρόνον διαλυσάμενος πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἐπιτρόπου οὐ δύναται ἀνατρέπειν τὰ δόξαντα, κἂν ἄγραφος ἢ διάλυσίς ἡ. [Sch. m. I. 808.]

† Σημείωσαι^{u)}, ὅτι καὶ ἄγραφος^{v)} διάλυσίς ἐρρωται. ὁμοία ἐν τούτῳ τῷ τιτ. w) ἢ κθ'. x) διατ. ἀλλ' οὕτω y) νόησον ταύτας τὰς διατάξεις, ἐὰν ἐξ ἀρχῆς ἔδοξε καὶ συμφωνήθη, ἄγραφον μείναι τὴν διάλυσιν· εἰ γὰρ ὁ σκοπὸς ἦν τῶν διαλυσάντων^{z)}, ἔγγραφον γενέσθαι τὴν διάλυσιν a) προδιελέχθησαν b) δὲ ἀλλήλοις καὶ συμφωνήσαν c), ὅπως ὀφείλει γενέσθαι τὸ ἔγγραφον, ἢ καὶ σχεδιάσιον γέγονε καὶ πρωτοτύπωμα d) τῆς ἐγγράφου διάλυσεως, ἢ καὶ καθαρῶς μὲν γέγονεν ὁ τῆς διαλύσεως χρόνος, οὕτω δὲ ὑπέγραψαν, ἢ ὑπέγραψαν μὲν, οὐκ ἐτέλεσε δὲ τὸν χρόνον ὁ νομικός, ἢ καὶ ἐτέλεσθη μὲν, οὐκ ἀπέλυσαν δὲ αὐτὸν ἀλλήλοις οἱ διαλυσάμενοι, οὕτω e) ἐρρωται ἡ τοιαύτη διάλυσίς ἀπὸ διατάξεως τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν f), κειμένης ἐν τῷ δ'. βιβ. τούτου g) τοῦ κωδ. τιτ. κα. διατ. ιζ'. h). [Sch. m. I. 808.]

εἰ καὶ τὰ μάλιστα] Ὅποτε, φησὶν, σὺ αὐτὸς ὁμολογεῖς, γενομένη τὴν διάλυσιν, πού χρεῖα λοιπὸν τοῦ ζητεῖν ἔγγραφον. τὸ γὰρ ἔγγραφον διὰ τοῦτο γίνεται πρὸς τὸ ἀποδείκνυσθαι τὴν τῶν πεπραγμένων ἀλήθειαν. σοὺ τοίνυν αὐτοῦ σνομολογούντος, ὡς γέγονεν ἄγραφος ἢ διάλυσίς, περιττὸν ἐστὶ τὸ ἔγγραφον τὸ πρὸς ἀπόδειξιν εἰσθῆς γίνεσθαι. οὐ καὶ συμφωνον ἄγραφον γίνεται, ἐν τῷ προλαβόντι τιτ. εἰρηται ἐν τῇ ιζ'. διατ.

L. 6.
C. II. 4.

κγ'. Γυνὴ κινήσασα τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμριν διελύσαιο μετὰ τῶν διαδίκων αὐτῆς ἐπὶ τῷ ὀητὸν μέρος τῆς κληρονομίας λαβεῖν^{hh)}. ἀλλὰ τελευτησάσης ἐπὶ παισὶ κληρονόμοις, προσῆλθον οἱ παῖδες αὐτῆς βασιλεῖ, ἐξαιτούντες ἀνατραπῆναι τὴν διάλυσιν· ἀπαγορεύουσα οὖν τοῦτο ἡ διάταξις λέγει, ὅτι τὴν μὲν διάλυσιν ἀνατραπήναι i) ὁ τοῦ νομίμου λογισμὸς οὐ συγχωρεῖ. ἐὰν δὲ μέμφεσθε ὡς μὴ πληρωθέντων τῶν ἐπαγγελθέντων τῇ μητρὶ ἡμῶν, καλῶς ἐνόητε τοῖς διαδίκους ἡμῶν περὶ τοῦ διαφέροντος· εἰ γὰρ ἐπερωτήσις ἐπηνέχθη μετὰ τὴν διάλυσιν, ἔχετε τὴν ἐκ τοῦ σιτουλάτου^{k)} ἀγωγὴν· ἢ μὴ ἐπενεχθείσης ἐπερωτήσεως ἢ πραιοσκήπτεις βέριβις ἡμῶν δοθήσεται.

διάλυσιν ἀνατραπήναι] † Καὶ πᾶς γὰρ γενικῷ λόγῳ ἀποταττόμενος τῇ δὲ ἰσοφικίᾳ, εἴτε ὄψματι, εἴτε καὶ σιωπηρῶ ἀπαγορεύσει, οὐ δύναται αὐτὴν κινεῖν, ὡς εἶπε καὶ ἐν τοῖς δὲ ἰουδικίαις, οὐ μόνον οὖν ὡς διαλυσάμενης τῆς μητρὸς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποτατταμένης, ἀπεκλείσθησαν. καθόλου δὲ τὰ περὶ τῶν τετατοῦρων σύμφωνα οὐ δύναται οἱ κληρονόμοι ἀνατρέπειν. ὑπέβλε δε ἐκ τοῦ κανόνος πρόσωπον τοῦ νέου· τούτου γάρ ὁ κληρονόμος καὶ μεῖζον ὑπόρχων αὐτεῖ τὴν ἀρμόζουσαν περιόντι τῷ νέῳ ἀποκατάσταιν. [Sch. o. I. 809.]

Ἀνάγνωθι τὴν ιζ'. διατ. καὶ μ'. τοῦ παρόντος τιτ.

Τούτο οὐ διὰ μόνην τὴν διάλυσιν εἶπεν, ἀλλ' ὅτι καὶ γενικῷ τινι λόγῳ πᾶς ὁ ἀποταττόμενος τῇ δὲ ἰσοφικίᾳ, εἴτε ὄψματι, εἴτε καὶ σιωπηρῶ ἀπαγορεύσει, οὐκέτι δύναται αὐτὴν κινεῖν, ὡς εἶπεν καὶ ἐν τῇ δὲ ἰσοφικίᾳ τῶν δὲ ἰουδικίαις, οὐ μόνον οὖν ὡς διαλυσάμενης τῆς μητρὸς αὐτοῦ οὐκ ἠδύναντο οὗτοι τὴν δὲ ἰσοφικίᾳ ἀνανεώσασθαι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποτατταμένης αὐτῆς ταύτη τῇ ἐναγωγῇ.

οὐ συγχωρεῖ] Καθόλου γὰρ τὰ παρὰ τῶν τετατοῦρων γινόμενα οὐ δύναται οἱ κληρονόμοι ἀνατρέπειν· τοῦτο οὖν ἐμφαίνει τὸ νόμιμον ἢ διατάξις, ὅτι τῆς μητρὸς διαλυσάμενης ὑμεῖς οὐ δύνασθε τὴν διάλυσιν αὐτῆς ἀνατρέπειν, κληρονόμοι αὐτῆς ὑπάρχοντες. τούτων δὲ νόησον τὸν κανόνα, ὑπέβλεων τὸ

u) Hoc scholium et Cod. Coisl. et Fabr. habent. v) Fabr. ἀγράφως. w) Fabr. τούτου τοῦ τιτ. x) Fabr. κζ'. y) Fabr. οὕτως. z) Fabr. διαλυσάντων. a) Fabr. ἔγγραφον εἶναι τῆς διαλύσεως τὸν χρόνον. b) Fabr. προδιελέχθησαν. c) Fabr. προσεφώνησαν. d) Fabr. πρωτότυπωμα. e) Fabr. οὐδέποτε. f) Fabr. ἡμῶν βασιλέως. g) Fabr. τούτου ομιττίτ. h) Fabr. addit τιτ. κα. διατ. ιζ'. Aliena sunt a Cod. Coisl. Quod ceterum apud Fabr. sequitur scholium ad verba μετὰ τὴν ἐνομον ἡλικίας, non huc pertinet, sed ad praecedentem constitutionem ad verba ἐν τῶν συγχωρημένων χρόνον. hh) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἐπὶ τῷ μέρει κ. τ. λ. i) Verba τὴν διάλυσιν· ἀπαγορεύουσα οὖν τοῦτο ἢ διατάξις λέγει, εἴτε τὴν μὲν διάλυσιν ἀνατραπήναι desunt apud Fabr. apud quem lacuna deprehenditur. Exhibet haec Cod. Coisl. k) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἐπὶ τῷ συμφώνῳ.

Maior XXV annis, qui cum heredibus tutoris transegit, placita non rescindit, licet transactio in scripturam redacta non sit.

Minor enim, qui post vicesimum et quintum annum cum heredibus tutoris transegit, placita rescindere nequit, licet transactio in scripturam redacta non sit.

Nota, transactionem quoque, quae sine scriptis fit, valere. Similis hoc tit. est const. 29. Verum sic has constitutiones accipe, si ab initio placuerit et convenit, ut transactio in scripturam non redigeretur: nam si transigentes id egerint, ut transactionis instrumentum conscriberetur, inter se autem antea collocuti fuerint et pepigerint, quomodo instrumentum confici deberet, aut etiam scheda facta sit et forma transactionis in scripturam redigendae, vel etiam in mundo quidem transactio conscripta sit, nondum autem partes subscripserint, vel subscripserint quidem, nec vero tabellio instrumentum compleverit, vel compleverit quidem, partes autem nondum illud absolverint, nondum valet eiusmodi transactio ex constitutione piissimi Principis nostri, lib. 4. huius Cod. tit. 21. const. 17. posita.

2) licet] Cum, inquit, tu ipse profitearis, transactionem factam esse, quomodo necesse est, ut exigamus instrumentum? Instrumentum enim ad probationem rei gestae veritatem conficitur. Cum igitur ipse profitearis, sine scriptis factam esse transactionem, supervacaneum est instrumentum, quod ad probationem confici solet. Etiam pactum sine scriptura iniri, titulo praecedenti const. 17. dictum est.

XXIII. Mulier mota querela inofficiosi testamenti cum adversariis suis ita transegerat, ut certam hereditatis partem caperet. Verum ea defuncta filiis heredibus relictis, filii Principem adierunt, desiderantes, transactionem rescindi. Hoc igitur prohibens constitutio ait: Transactionem quidem rescindi¹⁾ iuris ratio non sinit²⁾. Verum si ea, quae matri vestrae promissa sunt, impleta non esse³⁾ querimini, recte adversarii vestri de eo, quod interest⁴⁾, convenientur: nam si stipulatio transactioni subdita est, ex stipulatu actionem habetis: aut si stipulatio subdita non sit, actio praescriptis verbis vobis dabitur.

1) transactionem rescindi] Nam quicumque, qui generaliter querelae inofficiosi renuntiavit, sive verbis, sive tacite, eam movere non potest, ut et in libris de iudiciis dixit. Non solum igitur, quod mater eorum transegerit, sed et quod querelae renuntiaverit, exclusi sunt. Generaliter autem heredes pacta testatorum rescindere non possunt. Ab hac regula excipias minoris personam: heres enim eius, licet maior sit, in integrum restitutionem petit, quae minori superstiti competeat.

Lege const. 37. et 40. hui. tit.

Hoc non propter solam transactionem dixit, sed quia in universum, quicumque inofficiosi querelae renuntiaverit, sive verbis, sive tacite, non amplius eam movere potest, ut et tit. de querela inofficiosi testamenti librorum de iudiciis dixit. Non solum igitur, quod mater eorum transegerit, hi inofficiosi querelam instaurare non poterant, sed etiam quod illa huic actioni renuntiasset.

2) non sinit] Generaliter enim ea, quae a testatoribus facta sunt, heredes rescindere nequeunt. Hoc igitur ius innuit constitutio, inquiring: quum mater transegerit, transactionem eius rescindere non potestis, quia heredes ei extitistis. Hanc regulam intellige, ex-

τοῦ ἐλάτινος πρόσωπον· τὰ γὰρ ὑπὸ τούτου πραττόμενα δύναται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ καὶ μετῶν ὑπάρχων ἀνατιναί, αἰτῶν τὴν ἀρμοζούσαν περιότι τῶν ἀποκατάστασιν.

μὴ πληρωθέντων] Θεοδώρου. Καὶ μὴ ἀνατιναίμενης τῆς διαλύσεως ὡς ῥύσεως ἐρωτημένης εἰ παραβαθῆ, ὁ διαλυσαμενος μεθοδεύει τὰ δόξαντα 1).

Καλῶς τὸ μὴ πληρωθέντων, ἵνα μὴ ἐναντιωθῶμεν τῷ λα. κεφ. τοῦ παρόντος τιτ. καθὸ ἐκεῖ δέδωκεν ἄδειαν τῷ δεδωκότι τινὰ κατὰ διάλυσιν ἐναγομένην ἀπαιτεῖν τὰ δοθέντα, καὶ οὐ κεκόλυκε τὸν λαβόντα καὶ κινῶντα ἐνάγειν κατὰ τοῦ δεδωκότος. ἐνταῦθα δὲ κεκόλυκε ἐνάγειν καὶ ταῦτα προθυμομένον τὸ μέρος τῆς γυναικός. καίτοι καὶ ἐνταῦθα ὅμοιον δοκεῖ διὰ τὸ μὴ παρασχεῖν ἐπιζητεῖν αὐτό. οὐ γὰρ οὖν ἐκ τοῦ μὴ παρασχεῖν τὸ ὑποσχομένον καὶ ὑποθέσθαι, διὰ τοῦτο μόνον ἀντιραπῆται τὴν διάλυσιν, ἐὰν τοῦτο οὐ τὸ ἕτερον μέρος αἰρεῖται· ἀλλ' ὅταν οὐ βούλεται παρασχεῖν τὸ σύνολον, τότε εἶπε, εἰ μὲν καὶ τὸ μέλλον λαβεῖν πρόσωπον βούληται κινήσει τὴν δίκην ἐξ ἀρχῆς, ἀκόλως κινήσεται. ἄμφω γὰρ μέρη τοῦτο ἀπαίτουνται καὶ οὐδὲ ἐν βούλειται χρῆσασθαι τῇ βοήθειᾳ τῆς διαλύσεως. εἰ δὲ ἐν τούτων θέλει, εἴτε τὸ μέλλον λαβεῖν εἰληφέναι, ἐνδυνάμως ἐπιζητεῖ τὰ συμπεφωνημένα, καὶ ἄγον τὸ ἕτερον μέρος ἀπαιτηθῆναι, ἢ ἀμολόγησεν δοῦναι, εἴτε τὸ ὑποσχομένον δοῦναι τῇ ἡ ποιῆσαι, κἂν οὐκ ἔδωκε, ταχυνότερος ἀποδώσει μὲν ἢ ποιήσει τὰ συμπεφωνημένα· χορηγεῖται δὲ τῇ ἐκ τῆς διαλύσεως βοήθειᾳ. ἄλλως δὲ ἐκεῖ μὲν ὁ ἐνάγων ἐκείνη τὴν ἀρχαίαν ἐναγογῆν, καὶ ὁ ἐναγομένος οὐκ ἠθέλησε χρῆσθαι τῇ ἀπὸ τοῦ συμφώνου παραγραφῇ, ἀλλὰ τῇ ἀπαιτήσει τῶν δοθέντων· ἕκαστος γὰρ ἔχει ἐξουσίαν ὁδῶν κεχρησθαι, ἢ τῇ παραγραφῇ, ἢ τῇ ποιῆ, ὡς τὸ β. θεῖμα τοῦ ι. κεφ. φησὶν τοῦ α. τι. τοῦ παρόντος βιβ. ἔπει οὖν κατὰ τὸ λδ. κεφ. τοῦ προκειμένου τιτ. ἐνταῦθα δὲ μάλλον θεματίζονται οἱ παῖδες τῆς διαλυσαμένης ἐξαιτούντες ἀντιραπῆται τὴν διάλυσιν, καὶ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἀποκρίνεται.

περὶ τοῦ διαφέροντος] Ὁ μὲν τῆς περιφανούς μνήμης Πατρικίος τὸ εἰς διαφέρον ἐνάγεσθαι τοὺς διαλυσαμένους καὶ μὴ πληρῶντας, ἢ ἐπληρῶντας, πρὸς μόνην τὴν προαιροῦσιν βέβαιος ἐνόησεν, ὡς τῆς ἐξ στυπουλάτου μὴ δυναμένης εἰς τὸ διαφέρον κινεῖσθαι, ἀλλὰ πάντως ἡτὴν ποσότητα ἀπαιτοῦσης. ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι, ἡρῆκα καὶ τῶν ἐν δάνδο ἐστὶν ἢ ἐπερωτήσις καὶ κέρτος ἔχει ποσότητα, τότε οὐ δύναται πρὸς τὸ διαφέρον κινεῖσθαι, ἀλλ' ὁ κέρτος κωνδικτικῶς ἐξ αὐτῆς κινούμενος τὴν ἐγκειμένην ἐν τῇ ἐπερωτήσει ποσότητα ἀπαιτεῖ. ἡρῆκα δὲ τῶν ἰμφοκινεῖν ἐστὶν ἢ ἐπερωτήσις, ἢ ἐν δάνδο οὐσα ἰγκέρτων περιέχει ποσότητα, τότε ἢ ἐξ στυπουλάτου ἰγκέρτων κινούμενη τὸ διαφέρον ἀπαιτεῖ. καὶ ἐνταῦθα τοῖνυν χρῆ θεματίζουσαι, μετὰ τὰ περὶ τῆς διαλύσεως συμφωνῶντα ἰγκέρτων καὶ γενικῆν ἐπερωτήσιν ἐπερῶνθαι· συμφωνήσαντες γὰρ, μέρος ἦν τὸν δοθέντα τῇ γυναικί, πολλὰς ὑπέτασαν ἐπερωτήσιν ἔχουσαν οὕτως· καὶ ἀμολόγησεν ὁ δέων πάντα ποιῆσαι τὰ προγεγραμμένα· καὶ διὰ τὸ ποιῆσαι ἦμα ἰγκέρτων ἢ ἢ ἐξ στυπουλάτου. ἢ πολλὰς ἐπερωτήσιν οὕτως, ἀμολογῶν, εἴ τι προσυμπεφώνηται, δίδουσι· καὶ τοῦτο ἰγκέρτων ποιεῖ τὴν ἐπερωτήσιν, ἐπειδὴ οὔτε ὀνόματι οὐκίει οὔτε δεμονοστασίον τάξιν ὀνόματι ἐπερωτήσιν ἐμαρῆσεν ὁ ἐπερωτηθεῖς· ὅτι δὲ πᾶσα ἰγκέρτων ἐπερωτήσις εἰς τὸ διαφέρον ἔχει τὴν καταδίκην, ἐσημανεν ἐν τοῖς ἰστοιούτοις τῇ γ. οὕτως οὖν χρῆ θεματίζουσαι, ὅτι οὐκ ἦν ἐν δάνδο κέρτος ἐπερωτήσις, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ διαφέρον εἶπεν αὐτὴν κινεῖσθαι ἢ διατ. ὅτι δὲ ἐστὶν ἰγκέρτων ἐπερωτήσις, εἰρηται βιβ. με. τιτ. α. διγ. ος. ὅτι δὲ, κἂν ἐν μέρει τῆς ἐπερωτήσεως κέρτος τί ποτε κείται, ἐν μέρει δὲ ἰγκέρτων, τὸ ἰγκέρτων ὡς ἰγκέρτων θεωρεῖται, δὴλον ἐκ τοῦ αὐτοῦ διγ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. πρὸς γὰρ τῷ τέλει τοῦ διγ. εἰρηται, ὅτι δεῖ τοῖς ἡμῶν προσέχειν ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων.

κδ'. Ἐνετείλατό τις οἰκείῳ προκουράτορι, δίκην ἀγωνίεσθαι m) πρὸς τινά, οὐ μὴν διαλύσασθαι πρὸς αὐτόν. ἀλλ' ὁ ἐντολεὺς οὗτος ἀπέλθων διελύσατο παρὰ n) τὴν ἐντολήν τοῦ κυρίου o) τῆς δίκης. λέγει τοῖνυν ἢ διάταξις, μὴ ἐρωσῆσαι τὴν διάλυσιν.

cepta minoris persona: ab hoc enim gesta heres eius, licet maior sit, rescindere potest, in integrum restitutione postulata, quae minori vivo competebat.

3) impleta non esse] Theodori. . . . .

Recte dictum est, non impleta esse, ne repugnare videatur cap. 31. hui. tit. Nam ibi ei, qui transactionis nomine aliquid dederat, si conveniretur, facultatem concessit repetendi ea, quae data sunt, nec eum, qui accepit et agit, prohibuit, quominus adversus eum, qui dedit, ageret. Hoc autem loco mulierem prohibuit, quominus ageret, licet agere vellet. Atqui hoc loco quoque illa simile quid desiderare videtur, quia promissa non praestantur. Non igitur ex eo, quod promissa non praestantur, etiam supponi oportet, ideo solum transactionem rescindi, si hoc altera pars non elegerit. Sed quum totum praestare nolit, tunc dicas, siquidem et persona, quae acceptura aliquid est, litem denuo movere velit, impune eam moveri: utraque enim pars hoc contenta est, nec ulla transactionis auxilio uti vult. Si vero altera pars velit, sive ea, quae acceptura aliquid fuit, cum effectu petit ea, quae convenerunt et ab invita quoque altera parte exigit, quae dare illa promisit: sive ea pars, quae dare aliquid aut facere promisit, etsi non dederit, celerius dabit quidem vel faciet ea, de quibus convenit, auxilio autem transactionis utetur. Ceterum ibi actor pristinam actionem moverat et reus pacti exceptione uti volebat, sed datorum repetitione: alterutra enim via uti potest, aut exceptione, aut poenae actione, ut them. 2. cap. 10. tit. I. huius libri dicitur. Quaere igitur et cap. 34. tituli propositi. Hic autem potius fingitur, filios matris, quae transegerat, transactionem rescindere voluisse, et ad hoc Princeps respondet.

4) de eo, quod interest] Patricius quidem insignis memoriae; de eo, quod interest, conveniri eos, qui transegerint nec promissa praestiterint, de sola praescriptis verbis actione intellexit, cum ex stipulatu actio in id, quod, interest, moveri nequeat, sed certam omnino quantitatem petat. Ego vero contendo, et quum in dando consistat stipulatio et certam quantitatem contineat, non posse ex stipulatu in id, quod interest, agi, sed certi conditione ex stipulatione quantitatem stipulatione comprehensam peti. Quum autem in faciendo stipulatio consistit, vel in dando quidem, incertum autem quid continet, tunc actione incerti ex stipulatu id, quod interest, petitur. Hic igitur quoque fingendum est, post transactionis placitum incertam et generalem stipulationem esse adiectam. Nam quum paciscuntur de certa parte mulieri praestanda, saepe stipulationem in hunc modum conceptam subiiciunt: et spondit ille, omnia, quae antea scripta sunt, se facturum: et propter verbum facere incerti erat actio ex stipulatu. Vel si quis interrogatus sponderit, quae antea convenerint, se daturum, sic quoque stipulationem incertam facit, quum nec nomine, nec demonstratione vicem nominis obtinente promissor usus sit. Omnem autem incertam stipulationem in id quod interest, condemnationem continere, lib. 3. Institutionum ostensum est. Fingendum igitur est, non fuisse stipulationem in dando certam: ideoque dixit constitutio, in id, quod interest, ex stipulatu agi. Incertam esse stipulationem lib. 45. tit. I. dig. 75. dictum est. Verum si parte stipulationis certum quid, parte incertum continetur, tunc incertum pro incerto haberi, ex eodem digesto eiusdem tit. manifestum est. In fine enim dig dicitur, verba in stipulationibus spectari debere.

XXIV. Quidam mandaverat 1) procuratori suo, ut causam adversus aliquem ageret, non ut cum eo transigeret. Verum hic procurator contra mandatum domini causae transegerat. Ait igitur constitutio, transactionem non valere 2).

1) Ex hoc Scholio aptum sensum elicere nequeo. m) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀγωνίεσθαι. n) Sic Fabr. eaque lectio probanda est. Cod. Coisl. περὶ. o) Sic Cod. Coisl. Fabr. τῆς δίκης τοῦ κυρίου.

ἐνετείλατό τις] Θεοδώρου. Προκουράτωρ δίκης οὐ διαλύεται περὶ αὐτῆς, ἰδικὸν μανδύον μὴ ἔχων. ὅθεν φησὶν βιβ. ἡ. διατ. δ. ὅτι οὐδὲ ἐλευθεροῖ τὸν μὴ καταβάλλοντα χρεώστην, οὐδὲ νοθατεύει ἀγωγῆν.

† Σημειώσαι!) οὐκ ἐκ τῆς διατάξεως ὅτι ὁ ἰδικὸς ὁ προκουράτωρ οὐκ ἰσχυρῶς διαλύεται, εἰ μὴ ἄρα ἰδικὸν ἔχει μανδύον, τοῦτο ἐπιτρέπον αὐτῷ. [Sch. p. I. 809.]

† Σημειώσαι, ὅτι ἐπὶ δίκη δοθεὶς προκουράτωρ οὐ δύναται διαλυθεῖν ἐπ' αὐτῇ, εἰ μὴ ἔχει ἰδικὸν μανδύον πρὸς τὸ διαλύσασθαι· οὐδὲ γὰρ ἐλευθεροῖ τὸν μὴ καταβάλλοντα χρεώστην, οὐδὲ καιροποιεῖ ἀγωγῆν. [Sch. p. I. 809.]

μὴ ἐρρωσθαι τὴν διάλυσιν] † Αὐτὰ τὰ κανόνα τὸν λέγοντα ὁ παρὰ τὴν ἐντολήν τι πεποιηκῶς οὐκ ἔστιν ἐντολεύς. [Sch. q. I. 809.]

L. 8.
C. II. 4.

κ'. Περὶ διατροφῶν παρελθουσῶν ἐὰν ζήτησις ἐπιφέρηται, διαλύεσθαι δύναται· περὶ δὲ μελλουσῶν χωρὶς προαίτιος ἢ ἀρχοντος παρενεθίσεια διάλυσις οὐδεμιᾷ ἀφ' ἐνείκῃ νομίμως κρίνεται ἤτοι βεβαιούται.

περὶ διατροφῶν παρελθουσῶν] Θεοδώρου. Περὶ παρωχημένων ἀλιμένων καὶ ἐκτός τοῦ ἀρχοντος διαλυόμεθα, περὶ δὲ μελλόντων οὐ διαλυόμεθα. ἡνίκα τις ἀλιμένον κερωσίστηται, εἰ μὲν περὶ τοῦ μελλόντος χρόνου θέλει διαλύσασθαι πρὸς τὸν ταῦτα μελλόντα χρεωστῆν, καὶ μίαν ἀθροον ποσότητα λαβεῖν ὑπὲρ πάντων τῶν ἐφεξῆς ἐνιαυτῶν, οὐκ ἄλλως ἔρρωται ἢ τοιαυτῆ διάλυσιν, εἰ μὴ ἐπὶ τοῦ ..... ὁ προαίτιος ἐν Ρώμῃ, ἐν ἐπαρχίᾳ τοῦ ἀρχοντος τῆς ἐπαρχίας γένηται ἢ διάλυσιν. εἰ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν ἤδη παρελθόντων ἐνιαυτῶν κερωσιστημένων, λόγου χάριν τριῶν ἢ τεσσάρων ἐνιαυτῶν ἀλιμένων βούλεται διαλύσασθαι, ἐπὶ τούτων ἀκωλύτως διαλύεται καὶ δίχα τοῦ ἀρχοντος τῆς ἐπαρχίας. τοῦτο οὐν τὸ πολλοῖς τῶν παλαιῶν εἰρημένον νόμιμον καὶ ἡ παρούσα διάταξις κανονίζει. καὶ τοῦτοι μὲν ὁ πρῶτος κατὰ τὴν διάταξιν. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδα, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ κείμεν· ταύτην τὴν διάταξιν ὑπονοηματικῶς ὁ Ἡρώς Εὐδόξιος ἀνήγαγεν ἀνάγνωσμα τοιούτων. ἐὰν γὰρ, φησὶν, γένηται παρὰ τὸ νόμιμον τοῦτο διάλυσις περὶ τῶν ἀλιμένων τοῦ μελλόντος χρόνου δίχα τοῦ ἀρχοντος τῆς ἐπαρχίας, ἐπειδὴ ἢ διάλυσιν οὐκ ἔρρωται, ὁρεπεύεται τὸ ὑπὲρ ταύτης τῆς διάλυσως καταβεβλημένον. μεμνησο, τί περὶ διάλυσως τῶν μελλόντων ἀλιμένων εἴρηται ἐν τοῖς πρώτοις ὑπὸ τὸν δὲ τραυματικῶν τίτ. τοῦ β. βιβ. εἴρηται δὲ ἐκεῖσε, ὅτι, κἂν μὴ εἰς ἀποτροφήν ληγατευθῆ τι, ἀλλ' ἀζητιανῶν ἢ βεστιαρίων, οὐδὲ περὶ τούτων ἄλλως ἔξεστι διαλύεσθαι, εἰ μὴ ἐπὶ τοῦ ἀρχοντος ἢ τοῦ προαίτιος. μεμνησο δὲ, τί εἴρηται σοι ἐν τοῖς πρώτοις περὶ ἀλιμένων, ἵνα μὴ ταύτην τυγχάνων ἐν ταύτῃ τῇ διατάξει.

χωρὶς προαίτιος] † Ὁφείλει γὰρ σκοπεῖσθαι παρὰ τοῦ προαίτιος, εἰ τούτων μόνων τῶν διατροφῶν ἤρηται ὁ ὀφείλων τρέφεσθαι. [Sch. r. I. 809.]

L. 9.
C. eod.

κς'. Γυνὴ τις ἐτελεύτησεν ἐπὶ νύκτι κληρονόμῳ, περιόντος ἐτι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς ταύτης τῆς γυναικὸς ἐνήγαγε περὶ κτήματος κληρονομαιῶν, λέγων ἑαυτῷ διαφέρειν αὐτό ὅτι, καὶ συνέδοξε μεταξὺ αὐτῶν, ἐὰν εἴσω ἤτοι χρόνου ὅτι ἐνέγκῃ ὁ ἀδελφὸς τῆς τελευτησάσης τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς φανερά νομίματα, λάβῃ παρ' αὐτοῦ τοῦτον τὸν ἀγρόν, περὶ οὗ ἐδικάσατο· εἰ δὲ μὴ ἐνέγκῃ εἴσω τῆς ὀρισμένης ὁροθεσίας, ἵνα μηδένα λόγον ἔχη τοῦ λοιποῦ περὶ τούτου τοῦ ἀγροῦ. ἀλλὰ τούτων γεγονότων τῶν συμφώνων, ὁ μὲν ἀδελφὸς οὐδὲν ἤγαγεν εἴσω τῶν ὀρισθειῶν ἡμερῶν. εὐλαβούμενος δὲ ὁ ἀνὴρ τῆς τελευτησάσης, μὴ τινα βίαν ὑπομείνῃ παρ' αὐτοῦ, προσῆλθε βασιλεῖ, πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς ἀντιγράφει οὕτως· Ἐὰν περὶ τῆς κτήσεως, ἥτις σοι προσεπορίσθη, ἡνίκα ζήτησιν ὑπέμενες παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς γαμετῆς σου, συμφώνων συναρέσαν καὶ

1) quidam mandaverat] Theodori. Procurator ad litem datus de ea non transigit, si speciale eius rei mandatum non habet. Itaque lib. 8. tit. 41. const. 4. dicitur, eam neque debitorem non solventem liberare, nec novare actionem.

Nota igitur ex constitutione, specialem procuratorem non recte transigere, nisi speciale mandatum hoc ei permittens habeat.

Nota, procuratorem ad litem datum de ea transigere non posse, nisi mandatum speciale ad transigendum habeat: nam nec debitorem non solventem liberat, nec novat actionem.

2) transactionem non valere] Propter regulam dicentem: qui praeter mandatum aliquid agit, procurator non est.

XXV. De alimentis praeteritis 1) si quaestio defertur, transigi potest: de futuris autem sine Praetore 2) vel Praeside interposita transactio nulla iuris auctoritate censetur sive confirmatur

1) de alimentis praeteritis] Theodori. De praeteritis alimentis etiam sine magistratu transigimus, de futuris non transigimus. Si alicui alimenta debeantur, isque de futuro tempore cum eo, qui alimenta praestitutus est, transigere et pro omnibus deinceps annis unam summam accipere velit, non aliter valet eiusmodi transactio, nisi auctoritate Praetoris Romae, et Praesidis in provinciis fiat. Sed si de alimentis praeteritorum annorum sermo sit, deque iis, verbi causa trium vel quatuor annorum transigere quis velit, impune transigit etiam sine Praeside provinciae. Hoc igitur ius a multis antiquis observatum haec quoque constitutio definit. Textus constitutionis eadem habet, quae in Basilico dicuntur. Hanc constitutionem explicans Heros Eudoxius talem lectionem subiecit. Nam si, inquit, contra hanc legem transactio de alimentis futuri temporis sine Praeside provinciae facta sit, quia transactio non valet, id, quod eius nomine solutum est, repetitur. Memineris, quid de transactione de futuris alimentis dictum sit parte prima Digestorum tit. de transactionibus lib. 2. Ibi autem dicitur, etiamsi non ad victum aliquid legatum sit, sed habitatio vel vestiarum, nec de eo sine Praeside vel Praetore transigi posse. Memineris autem eorum, quae parte prima Digestorum de alimentis dicta sunt, ne conturberis, cum in hanc constitutionem incidaris.

2) sine Praetore] Praetor enim investigare debet, num alimentarius ab his solis alimentis pendeat.

XXVI. Mulier quaedam 1) decesserat, filio herede relicto, marito adhuc superstite. Frater autem huius mulieris de praedio 2) hereditario egerat, dicens, id ad se pertinere: placuitque inter eos, ut, si intra certum tempus frater mulieris defunctae marito eius certam pecuniae quantitatem inferret, agrum hunc, de quo litigaverat, ab eo acciperet: sin autem intra diem statutum pecuniam non inferret, nullam de cetero quaestionem eo de agro moveret. Verum hoc pacto inito frater intra diem statutum nihil intulit. Quam autem defunctae maritus vereretur, ne quam vim ab eo pateretur, Imperatorem adiit, ad eumque Imperator ita rescripsit: Si super possessione, quae tibi quaesita est, cum quaestionem patereris a fratre uxoris tuae, pactum conventum et stipulatio inter vos, ut allegas, interposita est, ut, si intra certum diem idem

p) Idem Schol. habet Fabr. q) Verba οὐκ ἐκ τῆς διατάξεως apud Fabr. desunt. r) Fabr. εἰδικός. s) Cod. ἰνF1RitaRlβ. Quod haec nota significet, nescio. t) Fabr. add. καὶ, quod in Cod. Coisl. deest. u) Sic Cod. Coisl. Fabr. αὐτὸ διαφέρειν ἑαυτῷ. v) Sic Cod. Coisl. Fabr. εἰς ἤτοι χρόνον. w) Sic Fabr. Deest ὀρισμένης in Cod. Coisl. x) Fabr. male κτίσεως. Nec Cod. Coisl. aliter. y) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀπό.

ἐπερώτησις μεταξύ τῶν, ὡς διδάσκεις, παρενετέθη, ἵνα, ἐὰν ἐντὸς ἡμέρας οὗτος ὁ ἀντιδικὸς σου δέκα χρυσίνοὺς ἀριθμῆσιν σοι, τῆς κτήσεως ^{α)} αὐτῷ παραχωρήσῃς· εἰ δὲ ἐκείνην τὴν ποσότητα καταβαλεῖν σοι μὴ φροντῆσιν, περαιτέρω ζήτησιν μὴ ὑπομείνης· καὶ οὗτος ὁ οὕτως ὁμολογῆσιν τῆ ὁμολογία αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν οὐκ ἐποίησεν, ἀκόλουθον ^{β)}, σέ, εἰς ὃν τὸ πρῶ- γμα ἀνήκει, βίαν ἀπο τοῦτου ὑπομείναι μὴ ὀφείλεις. οὕτινος πράγματος χάριν ὁ λαμπρότατος ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἐνοχλούμενος ^{β)} τὴν βίαν κωλύσει, καὶ μά- λιστα ὅτι, εἰ καὶ ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγή ^{γ)} τῷ ἐναντίω- σον μέρει ἤρμοιτε, τῷ τοιοῦτοτρόπῳ συμφωνῶν διὰ τῆς χρησιμότητος παραγραφῆς ἡδύνατο ἀπωθεῖσθαι.

γυνή τις] Θεοδώρου. Τὴν ἐν τῇ διαλύσει βίαν κωλύει ὁ ἄρχων· ἀναιρέτεται γὰρ ἡ κατὰ βίαν διάλυσις, ὡς φησὶν ἡ 5. διατάξις τοῦ παρόντος βιβ. καὶ ἡ 17. διατ. τοῦ προκειμένου κτ. ἐπειδὴ δὲ ὁ θεματικὸς τῆς διατάξεως σήμερον οὐ προ- βαίνει, ὡς μὴ προσποριζομένων τοῖς πατρῷσι τὸν μητρόσιον, ὑπόθου, ὅτι περὶ τοῦ οὐσονφρούκτου, τοῦ καὶ σήμερον προσ- ποριζομένου τῷ πατρὶ, ἐγένετο ἐναγωγή κατ' αὐτοῦ παρὰ τινος, ἢ ὅτι καὶ περὶ τῆς δεσποτίας ἐνηργεῖ τις, καὶ ὁ πατὴρ οὗτος ὡς ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἰδίου τὴν ἰν ὅσμ ἀγωγήν ὑπεδέξατο. ἔχομεν οὖν θεῶ προίοντες ἐν τῷ 5. βιβ. τοῦτου τοῦ κωδ. ἐν τῷ προτελευτ. κτ. μαθεῖν, ὅτι τὰς ἐπὶ τοῖς μητροῖσι πράγμα- σιν ἀγωγή δύναται κινεῖν καὶ ὑποδέχεσθαι οἱ πατέρες ὀνό- ματι τῶν παιδῶν. ἐπόθου, ἵνα κατὰ πάντα προβῆ καὶ σήμερον τὸ τῆς διατάξεως νόμιμον. ἀλλὰ τὸ μὲν μὴ δύνασθαι βίαν ἐπαγαγεῖν τὸν πατεῖοντα ἦτοι καὶ ἐπερωτηθέντα, δίδοναι εἰσο ἡγῆσις ἡμέρας φανερὰν ποσότητα καὶ μηδὲ δεδωκότα, πρό- δηλόν ἐστιν. οὐδὲ τὰ ἴδια γὰρ ἀπαξίειν ἡμῖν ἔξεστι σήμερον, ὡς ἔχομεν καὶ τοῦτο προίοντες μαθεῖν ἐν τῷ 7. βιβ. τοῦτου τοῦ κωδ. κτ. τοῦ unde vī ἰντερδικτου. ἐκ δὲ τοῦ τέλους τῆς διατάξ. ἐκείνο σημειώσαι, ὅτι, κἂν δεσπότης τις ὑπάρχων πράγματις τινος συμφωνῆσιν πρὸς τὸν τοῦτο τὸ πρῶμα γεύο- μενον, ἐὰν εἰσο ἡγῆσις ἡμέρας καταβάλῃ ἡγῆτην ποσότητα, ἀπο- λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ τὸ πρῶμα· εἰ δὲ μὴ καταβάλῃ, μηδένα λόγον ἔχειν αὐτόν· οὐκέτι ἐνδυνάμει δύναται κινήσει τὴν ἰν ὅσμ, εἰσο τῆς προθεσμίας μὴ καταβαλὼν τὸ συμφωνη- θέν χρεος, ἀλλὰ κινῶ ἐκβάλλεται τῆ τοῦ πακτου παραγραφῆ.

περὶ κτήματος] Ἐπόθου, τὰ μέρη ἀμφοτέρω δικάσαι- σθαι περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, καὶ μητῶ τῆς δίκης περι- λαβούσης, ἀμφικριθῆναι δὲ καὶ ἡγημένης ἐπι ὑπαρχούσης, διάλυσις ἐπὶ ταύτῃ τῇ δίκῃ ἐκθέσθαι· ἢ καὶ δικάσαι μὲν περὶ τῆς εἰρημένης κτήσεως καὶ ἀπόφασιν ἐξενεχθῆναι, ἐν ἀμφιβόλῳ δὲ ὑπάρχειν τὰ πράγματα διὰ τὸ μῆπω παρελθῆναι τῆς ἐκλήτου ὁρισμένου καιρῶν· καὶ οὕτως ἐρρῶσθαι νότι τὴν τοιαύτην διάλυσιν· εἰ γὰρ καὶ ἔκρινε μὲν δικαστὴς ταύτην τὴν κρίσιν, παρήλθε δὲ καὶ ὁ ἐντεταγμένος τῇ ἐκλήτῳ χρόνος, οὐκ ἐρρῶσθαι· διάλυσις γὰρ ἐστὶν ἀμφιβόλου πράγματος τομῆ, ὡς περὶ οὖν τοῦνακτίον συμφωνῶν ἐστὶν ὁμολογουμένου χρεος συγχώρησις. καὶ ἀμφοτέρων τῶν ὁρισμῶν εὐρήσεις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦτου τοῦ τίλου ἐν πρώτῳ κεφ. καὶ ἀνάγν. τοῦτου τοῦ τι- κεφ. ζ. καὶ κεφ. ια'. ὁμοίως θεμ. α'. ἢ θεματικῶν ἐναγαγεῖν μὲν τὸν ἀδελφὸν τοῦ τελευτήσαντος, μῆπω δὲ δικασθῆναι· ἐν τοῦτοις γὰρ τοῖς θεματικῶσι ἀμφιβολία ἀναφαίνεται καὶ καλῶς ἢ διάλυσιν γέγονε. πληρὴ μὴ τότε εἴπης ἐρρῶσθαι τὴν διάλυσιν, ὅτε καὶ ἐναγωγή τις· καὶ μὴ ἐναγαγόντος γὰρ τινος ἐρρῶσθαι ἢ διάλυσιν, μόνον εἰ ἐστὶν ἀμφιβολία. οὐκ εἶπε γὰρ ὁ νόμος, ὅτι ἐνάγων τις καλῶς διαλύεται, ἀλλ' ὅτι ἀμφιβολοῦμενον πρῶ- γματος τομῆ ἐστὶν διάλυσις. ἢ δὲ ἀμφιβολία καὶ πρὸ δικαστη- ρίου ἐστὶ πολλῶσι, καὶ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ μετὰ τὸ δικασθῆναι, προφάσει δηλονότι τῆς ἐκλήτου.

κζ'. Ἐξεδίκαε τις ἰδίον ἀδελφοῦ κληρονομίαν. οἱ δὲ ταύτην διακατέχοντες ἐρασσον παῖδες εἶναι τοῦ τελευ- τήσαντος. ἀντιλέγοντες δὲ τοῦ ἐνάγοντος περὶ τῆς κατα- στάσεως αὐτῶν καὶ φάσκοντες, αὐτοὺς μὴ εἶναι παῖδας γνησίους ^{α)}, ἴσως δὲ ^{β)} μηδὲ ἑλευθέρους ^{γ)}, ὡς ἀπὸ δούλης μητρὸς γεννηθέντες· συνφωνήθη τινὰ μεταξὺ

adversarius tuus decem aureos tibi numerasset, pos- sessionem ei cederes: si vero eam quantitatem tibi solvere non curasset, ulterius quaestionem non pate- reris: et is, qui ita spondidit, promissioni suae satis non fecit, consequens est, te, ad quem res pertinet, vim ab eo pati non debere. Cuius rei gratia vir clarissimus Praeses provinciae interpellatus vim pro- hibebit: praecipue, cum etiamsi in rem actio diversae parti competeret, huiusmodi pactione propter utilem exceptionem posset submoveri.

1) mulier quaedam] Theodori. Vim in trans- actione Praeses prohibeat: transactio enim per vim facta rescinditur, ut ait const. 7. huius libri, et const. 13. hui. tit. Verum quum hodie species constitutione pro- posita non existat, quia bona materna patribus non amplius acquiruntur, finge de usufructu, qui hodie quo- que patri acquiritur, adversns eum ab aliquo actum fuisse, vel etiam de proprietate aliquem egisse et patrem in rem actionem quasi pro filio suo suscepisse. Deo vo- lente lib. 6. huius Cod. tit. penult. discemus, patres liberorum nomine actiones bonorum maternorum causa proditas tam instituere, quam suscipere posse. Haec finge, ut ius constitutionis per omnia hodie quoque ob- tineat. Manifestum autem est, eum, qui pactus sit sive sponderit, intra certum diem certam quantitatem dare, nec illam dederit, vim inferre non posse. Nam nec propria rapere hodie nobis licet, ut discemus lib. 8. huius Cod. tit. de unde vi interdicto. Ex fine autem const. nota, si quis rei cuiusdam dominus cum pos- sessore huius rei pactus sit, ut, si intra certum diem certam pecuniae summam solveret, rem ab eo conseque- retur: si vero non solvisset, nullam adversus eum quaes- tionem moveret: non amplius cum effectu in rem agere posse, pecunia promissa intra diem non soluta, sed agentem pacti exceptione submoveri.

2) de praedio] Finge, utramque partem de tali causa litigare, et lite nondum finita, sed dubia adhuc et pendente, de ea transactionem fecisse: vel etiam de possessione dicta litigasse et sententiam esse prolatam, res autem adhuc dubias esse, quod nondum tempus ap- pellationi definitum praeterierit. Sic intellige, eiusmodi transactionem valere: nam si iudex et sententiam pro- tulit, et tempus appellationi definitum praeterit, non valet transactio. Nam transactio est rei dubiae decisio, uti per contrarium pactum est certi debiti remissio. Utriusque definitionem initio huius tituli cap. primo reperies. Et lege huius tit. cap. 7. et cap. 11. similiter them. 1. Vel finge, fratrem defuncti egisse, nondum autem esse iudicatum. Nam his casibus ambiguitas apparet et recte transactio facta est. Verum ne dicas tunc valere transactionem, quum et quis egerit: nam et si quis non egerit, transactio valet, modo dubitatio adsit. Lex enim non dixit, aliquem agentem recte transi- gere, sed transactionem esse rei dubiae decisionem. Du- bitatio autem tam ante iudicium saepe adest, quam in iudicio, quam post prolatam sententiam, praetextu sci- licet appellationis.

XXVII. Vindicabat quis ¹⁾ fratris sui heredita- tem. Qui vero eam possidebant, defuncti filios se esse dicebant. Cum autem actor de statu eorum contra- diceret et assereret, eos non esse filios legitimos, for- tasse etiam nec liberos, utpote matre ancilla procreatos, convenerant quaedam inter eos, itaque transegerant.

L. 10
C. 11. 4.

α) Fabr. rursus κτήσεως, uti et Cod. Coisl. β) Fabr. add. ἴσται, quod in Cod. Coisl. deest. γ) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἐνοχλούμενον. δ) Legendum ἀγωγή, licet Fabr. et Cod. Coisl. habeant ἀγωγήν. ε) Sic Cod. Coisl. Fabr. γνησίους παῖδας. ε) δὲ add. Cod. Coisl. Deest apud Fabr. f) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἐν ἑλευθέροις.

αὐτῶν, ἐφ' οἷς διελύσαντο. ἀλλ' οὗτος ὁ διαλυσάμενος παραβαίνων τὴν διάλυσιν ἤθελεν ἐξ ἀπαρχῆς ὅ) ἐναγαγεῖν κατὰ τῶν ἰδίων ἀδελφοπαίδων. τοῦτο οὖν ἀπαγορεύουσα αὐτῷ ἡ διάταξις ἀντιγράφει πρὸς αὐτὸν οὕτως. Τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ σου τέκνοις περὶ τῆς πατρῴας αὐτῶν διαδοχῆς καὶ περὶ τῆς αὐτῶν καταστάσεως, καὶ τῶν ὑπεναντίον τῆς πίστεως τοῦ αἵματος, εἴ μὴν καὶ τῶν συναρροσάντων ζήτησιν ἐναγαγεῖν ἀδοκίμως ἐξαυτεῖς. οὐδὲ ἐν γὰρ ἔσται τῶν δικῶν τέλος, εἰ ἐκ τῶν διαλύσεων τῶν μετὰ πίστεως καλῆς γενομένων ἀρχὴ γένηται εὐχερῶς ἀρίστασθαι.

ἔξεδίδκει τις] Θεοδώρου. Ἡ ἐπὶ τομῇ τῆς δίκης μετὰ καλῆς πίστεως γενομένη διάλυσιν οὐκ ἀνατρέπεται. ἀγνωσθὶ τὴν ἰδ. καὶ 15. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. Σημείωσαι, ὅτι καὶ περὶ καταστάσεως ἐξέστιν διαλυθεῖν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἦσαν τὸ παλαιὸν διατάξεις τοῦτο καλόνουσαι, ἀλλ' ὅμως ἀπὸ διατάξεως Αναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως κειμένης τελειότητας ἐν τούτῳ τῷ τιτ. ἐξόν καὶ περὶ δουλικῆς καὶ περὶ ἐναπογράφου τυχῆς διαλυθεῖν. ἀλλ' οἱ τῆς οἰκουμένης διδασκαλοῦ εἰκοίως τὴν διάταξιν ταύτην οὐκ εἰδοτες καὶ τὰς παλαιὰς ἐπὶ τούτῳ διατάξεις ἐλαβόμενοι ἐθεμάτιζον, ὅτι ὡς μὴ γνησίους αὐτοὺς υἱοὺς διέβαλεν ὁ θεός. σημερον δὲ κατὰ τὴν εἰρημὴν μοι διατ. εἰ καὶ ἔλεγεν αὐτοὺς δούλους εἶναι (πολλὰς γὰρ ὁ τελευταίος θεραπυῖν ἰδίᾳ συνήρθη καὶ ἐξ αὐτῆς ἐγεννηθήσαν), ὥστε τὴν περὶ τυχῆς ἐναγωγήν αὐτοὺς ὑπομένειν, ὅμως ἡ γενομένη πρὸς αὐτοὺς διάλυσιν ἐρωταί. ὑπόθου δέ, ὅτι συνερωτήθη, δοθῆναι τῷ θεῷ τί ποτε παρὰ τῶν ἀδελφοπαίδων αὐτοῦ, ἢ παραχωρηθῆναι αὐτῷ, χωρὶς γὰρ τοῦ γενέσθαι δοσιν τινὰ ἢ παρακαταχεῖν ἢ ἐπερωτήσιν ἢ γενομένη διάλυσιν οὐκ ἐρωταί, ὡς ἐν τούτῳ τῷ τιτ. προϋόντες ἐσόμεθα ἐν τῇ λη. διατ.

ἀδοκίμως] † Ἦπτον δοκίμως ἐξαυτεῖς, τουτέστιν, ἀδοκίμως. [Sch. s. I. 809.]

μετὰ πίστεως καλῆς] † Σημείωσαι, ὅτι ἡ ἐπιτομὴ τῆς δίκης γενομένη μετὰ καλῆς πίστεως οὐκ ἀνατρέπεται. [Sch. t. I. 809.]

L. II.
C. II. 4.

κη'. Ἡ διάταξις θεματίζει υἱοὺς παρὰ ἠ) πατρός γραφέντας κληρονόμους καὶ ἀξιώθεντας ὁμοβαδόν, εἴ τις αὐτῶν ἄτεκνος τελευτήσει, ἀποκαταστήσῃ τῷ ἑτέρῳ τὴν κληρονομίαν. καὶ διαλυσαμένων τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ κλήρῳ, ἀποδέχεται τὴν διάλυσιν ἢ διάταξις. ἐπειδὴ τὴν ὁμόνοιαν τῶν ἀδελφῶν ἐφύλαξε, μηκέτι ἐκάστου αὐτῶν ἐπιζήτων, ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ ἑτέρου ἀποκερδαίνει. καὶ οὐ μόνον εἰ μείζονες εἰσι τῶν κέ. ἐνιαυτῶν οἱ περὶ τοῦ ἰ) τοιοῦτον κλήρον διαλυσάμενοι, λέγει τὴν διάλυσιν ἐρωθῶσθαι. ἀλλ' οὐδὲ εἰ μεταξὺ ἐλαττόνων, γενομένην τὴν τοιαύτην διάλυσιν ἀνατρέπεσθαι διὰ ἀποκαταστάσεως συγχωρεῖ.

ἡ διάταξις θεματίζει] Θεοδώρου. Ἡ γενομένη καὶ παρ' ἡττονος ἐπὶ τῷ ὁμοβαδόν φιδεικομίσσῳ διάλυσιν μένει ἐρωθῶμένη. μείνησαι τῆς γ'. διατ. τοῦ γ. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. τοῦ κωδ. εἰ γὰρ μὴ γένηται πίστις καλῆ ἢ διάλυσιν, οὐδὲ ἐρωταί.

† Αὕτη ὁμοία ἐστὶ τῆς πρώτης καὶ 15. τοῦ προλαβόντος [τιτ.] ἠ). Δύο τινὰ παραδόξα θέματα μνησθέντων διὰ τοῦ παρόντος θεματισμοῦ. Ἐν μὲν, ὅτι δυνάμεθα παραβαίνειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις τὴν διάταξιν τοῦ διαθεμένου, ἐπ' ἄλλων μὴ δυνάμενοι τὰς ἐνόμους διατάξεις τῶν διαθεμένων παρορῶν. δεύτερον, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὰ μεταξὺ ἐλαττόνων γενομένα εὐανάτρεπτα εὐδοκίμως. ἐνταῦθα ἰσχυρῶν καὶ ἐρωθῶμένην καὶ ἀμετακλήτων τὴν μεταξὺ ἐλαττόνων διάλυσιν γενομένην διδασόμεθα. [Sch. u. I. 809.]

τὴν τοιαύτην διάλυσιν] Σημείωσαι, πότε ἡ παρὰ ἀφελίκων γενομένη διάλυσιν ἐρωταί, κἂν ἐπὶ ἀκνήτους ἐγγονοῖ, καὶ ὅτι οὐδὲ δι' ἀποκαταστάσεως ἀνατρέπεται ἢ τοιαύτη διάλυσιν, καὶ κρατεῖ, κἂν μὴ γέρονε δεχέτον. ἐναντιοῦντα τοῖς εἰσὶ τὸ θοδ'. κεφ. τοῦ γ. τιτ. τοῦ β'. βιβ. καὶ τὸ γ'. καὶ η'. τοῦ ἰδ. τιτ. τοῦ λε'. βιβ. καὶ σκόπησον πάντα ἐπιμε-

Verum qui transegerat, transactione violata, ex integro adversus fratris sui filios agere volebat. Haec igitur ipsi denegans constitutio ad eum ita rescribit: Fratris tui filii de paterna eorum successione et statu eorum etiamnunc contra fidem sanguinis, itemque placitorum, quaestionem inferre parum probe ²⁾ postulas. Nullus enim erit litium finis, si a transactionibus bona fide ³⁾ interpositis coeperit facile discedi.

1) vindicabat quis] Theodori. Transactio ad litem decidendam bona fide facta non rescinditur. Lege const. 14. et 16. huius tit. Nota, etiam de statu transigi licere. Licet enim olim constitutiones essent, quae hoc prohiberent, tamen ex constitutione Anastasii sanctae memoriae, quae est ultima hoc titulo, etiam de servili et adscriptitia conditione transigere licet. Sed orbis terrarum praeceptores merito hanc constitutionem ignorantes et antiquas eius rei causa emissas constitutiones reveriti, finxerunt, patrum eos filios non legitimos dixisse. Hodie autem secundum praedictam a me constitutionem, et si eos servos esse dixerit (saepae enim defunctus cum ancilla sua rem habuerat ex eaque suscepti sunt), ut de statu controversiam paterentur, tamen transactio cum iis facta valet. Finge autem, convenisse, ut patruo aliquid a fratris filiis daretur vel remitteretur. Nisi enim detur aliquid, vel retineatur, vel promittatur, transactio inita non valet, ut hoc titulo const. 38. discimus.

2) parum probe] Parum probe postulas, id est, improbe.

3) bona fide] Nota, decisionem litis bona fide factam non rescindi.

XXVIII. Constitutio ponit ¹⁾, filios a patre heredes scriptos et vicissim rogatos, ut, si quis eorum sine liberis decederet, alteri hereditatem restitueret. Et cum de eiusmodi hereditate fratres inter se transigissent, transactionem constitutio admittit: quia concordiam fratrum servat, cum nullus eorum amplius ex morte alterius lucrum captare speret. Et ait, transactionem valere, non solum si hi, qui de eiusmodi hereditate transegerunt, maiores XXV. annis sint: sed nec inter minores transactionem eiusmodi ²⁾ factam per in integrum restitutionem rescindi permittit.

1) constitutio ponit] Theodori. Transactio a minore quoque de fideicommissio reciproco facto rata manet. Memineris const. 13. tit. 3. huius libri Cod. Nam si bona fide transactio facta non sit, nec valet.

Haec constitutio similis est primae et decimae sextae praecedentis tituli. Duo paradoxa themata discimus ex specie posita: alterum quidem, quod in talibus possumus testatoris voluntatem transgredi, cum in aliis legitimis testatorum dispositiones continere non possumus: alterum, quod in aliis quidem ea, quae cum minoribus geruntur, facile rescinduntur: hic autem transactionem cum minoribus factam firmam, ratam et inconcussam esse discimus.

2) transactionem eiusmodi] Nota, quando transactio a minoribus, licet de rebus immobilibus, facta valeat, et nota, eiusmodi transactionem nec per in integrum restitutionem rescindi, eamque valere, licet decretum non sit interpositum. His repugnant cap. 179. tit. 3. lib. 2. et cap. 13. et 18. tit. 14. lib. 35. Omnia

g) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀπαρχῆς. h) Sic Fabr. melius, quam Cod. Coisl. περὶ. i) τοῦ add. Cod. Coisl. Deest apud Fabr. k) τιτ. uncis inclusi, quum supplendum sit.

λως, καὶ εὐρήσεις αὐτὰ μᾶλλον συμφωνοῦντα καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐν ἑαυτοῖς φέροντα.

Ἄλλο γὰρ παραίτησις, ἄλλο δὲ διάλυσις· ὁ μὲν γὰρ παραιτούμενος τὸ μῆτι ἀγορᾶν αὐτῷ οὐ βλάπτεται, ὡς μὴ δυνάμενος παραιτεῖσθαι· ἐκείνος γὰρ παραιτεῖται ὁ καὶ δυνάμενος κτήσασθαι· ὁ δὲ διαλύμενος, ἐπειδὴ λαμβάνει καὶ τῶν ἐν ἐλπίσει καὶ μὴδὲ δοκούντων εἶναι προτιμῶ τὸ ὄν, εἰκότως αποκλείεται. ἐπὶ τῆς παρουσίας διαλύσεως δέδοται καὶ ἀντιδεδόται τὸ ἐπιζόμενον δικαίον τῆς κληρονομίας ἐξ ἀπαιτίας, καὶ κατὰ τοῦτο ἐρωτᾶται, εἰ καὶ τῆς αἰρέσεως δοκούσης εἶναι ἤδη πληρωθεῖσαν, καθὰ φησὶν ἡ β'. παραγραφή τοῦ β'. τι. τοῦ παρόντος βιβ. τοῦ εἰβ. κεφαλ.

† Ἡ γενομένη καὶ παρ' ἡτιόνων ἐπὶ τοῦ ἀμοιβαῖον φιδεικομίσσου διάλυσις μένει ἐρωμένη. [Sch. u. I. 810.]

κθ'. Ἐχρεώσται τις πόλει τινὶ καὶ) διελύσατο πρὸς αὐτὸν ἢ πόλιν· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐπιχειροῦντων τῶν τῆς πόλεως προνοητῶν ἀνατρέψαι τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην διάλυσιν, ὡς χάριτι καὶ κολακείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν γενομένην, προσέρχεται βασιλεῖ ἀξίων, ἐν βεβαίᾳ μείναι^m) τὴν διάλυσιν, καὶ ἀντιγράφει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς οὕτως. Ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας διακρίνει, πότερον περὶ ἀμφιβόλου δίκης διάλυσις μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς πόλεωςⁿ) γέγονεν· ἢ μῆτι πρὸς κολακείαν σὴν οἱ πολῖται ἐψηφίσαντο, τὰ ἀναμφιβόλως παρὰ σοῦ^o) χρεωστούμενα συγχωρηθῆναι σοι. καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θέματι, ὅπου ἀμφίβολος ἦν ἡ δίκη, κυρίαν καὶ βεβαίαν μείναι^p) τὴν διάλυσιν κελεύει· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, τουτέστιν^q), ὅπου κατὰ προδοσίας^r) πρὸς κολακείαν σου οἱ πολῖται διελύσαντο, ἐπιβλαβῆ γενέσθαι τῇ πόλει τὴν πρὸς σὲ χάριτα τῶν πολιτῶν οὐ συγχωρεῖ^s).

ὡς χάριτι] Θεοδώρου. Ἡ κατὰ προδοσίαν ἢ κατὰ κολακείαν γενομένη διάλυσις οὐκ ἐρωτᾶται· φησὶν δὲ καὶ ἡ γ'. διατ. οὐτι οὐδὲ ἢ κατὰ φόβον γενομένη διάλυσις ἐρωτᾶται. τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διατ. οὐτι καὶ ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς χρέεσι τὸ βουλευτήριον πίπτει μὲν καλῆ ἰσχυρῶς διαλύεται· εἰν δὲ πρὸς χάριν τοῦ χρεώστου ψηφίσεται γενέσθαι διάλυσιν, οὐκ ἐρωτᾶται ἢ διάλυσιν. σημειώσαι δὲ, οὐτι καὶ ἐπὶ πόλει μόνον τὸ ἀμφίβολον εἶναι τὴν δίκην ἀρκεῖ πρὸς σύστασιν διαλύσεως, ὡς περὶ καὶ ἀνωτέρῳ ἐπὶ ἰδιωτῶν διαλυμένων εἶπεν ἡ β'. τοῦτου τοῦ τι. διατάξις.

πρὸς κολακείαν σὴν] † Σημειώσαι, οὐτι κατὰ προδοσίαν ἢ κολακείαν ἢ φόβον γενομένη διάλυσις οὐδὲν ἰσχυρῶς. [Sch. x. I. 810.]

λ. ι'). Τὰς παρεντεθείσας φόβον ἔνεκεν διαλύσεις βεβαίως μὴ^u) εἶναι, τῷ διηγεκῆ δόγματι περιέχεται. οὐχ ὅμως^v) δὲ οἷοςδὴποτε φόβος εἰς ἀνάσχισιν^w) τῶν κατὰ συναιρέσιν^x) περαιωθέντων ἀρκεῖ. ἀλλὰ τοιοῦτον φόβον ἀποδείκνυσθαι χρή, ὅστις τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ^y) κίνδυνον ἢ τὰς τοῦ σώματος βασάνους^z) περιέχει^a). εἰς βίαν δὲ ὅμως ἢ δόλον ἐλεγκτίον ἢ ποιότης τῆς δίκης τοῦ πρωτοτύπου οὐκ ἀρκεῖ. ὅθεν εἰ μὴδὲν τοιοῦτον ἀποδείξαι δύνασαι^b), τὰς συναιρέσεις περαιωθείσας ζητήσεις οὐδὲ ὅλως ἀνανεοῦσθαι χρή. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτον, πρὸς ὃν διαλελύσθαι λέγεις, ὡς ἐκ δούλης γεννηθέντα δούλον εἶναι διαβεβαιούσαι· εἰ ἀληθῆ ἔστιν, ὅτινα ταῖς δεήσεσι περιέλαβες, ἄλλος λόγος τὸ σύμφωνον ἀναμορφοῦ καὶ ἀνατρέπει· οὐδὲ γὰρ ἀμφίβολον ἐστὶ νομίμον, δεσπότης μετὰ δούλων ἰδίων συμφωνοῦντας, ἐκ τῶν συμφώνων κατέχεσθαι ἢ ἐνόχους γίνεσθαι^c) μὴ δύνασθαι.

l) καὶ Cod. Coisl. deest ap. Fabr. m) Sic Fabr. quod melius videtur, quam εἶναι in Cod. Coisl. n) Fabr. addit σου. o) Sic Fabr. melius, quam Cod. Coisl. παρ' αὐτοῦ. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. εἶναι. q) Sic Cod. Coisl. Deest τουτέστιν apud Fabr. r) Sic Cod. Coisl. Fabr. προδοσίαν. s) Sic Cod. Coisl. Fabr. συγχωρήσει. t) Huius capituli pars legitur in Syn. p. 126. u) μὲν Syn. Leuncl. in marg. μή. v) Sic melius Fabr. quam Cod. Coisl. et Syn. ὅμως. w) Syn. et Fabr. ἀνάσχισιν εἰκόνων. x) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. συναιρέσει. y) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. σωτ. ῥίαν. z) Syn. τιμωρίας. a) Haec tenus Syn. b) Sic Cod. Coisl. Fabr. δύνασαι. c) Sic Cod. Coisl. Fabr. γενέσθαι.

diligenter considera, eaque potius consentanea et rationes in se contentientia reperies.

Aliud enim est recusatio, aliud transactio: nam qui recusat id, quod nondum ipsi competit, non laeditur, cum recusare nequeat. Nam is recusat, qui et acquirere potest. Qui vero transigit, quia id, quod existit, his, quae sperantur et esse non videntur, praefert et accipit, merito excluditur. In hac transactione ius hereditarium, quod exinde speratur, si alter sine liberis decesserit, datur et vicissim datur, ideoque valet, licet conditio iam extitisse videatur, ut dicit secunda adnotatio tit. 2. huius libri cap. 62.

Transactio etiam a minoribus de reciproco fideicommissio facta rata manet.

XXIX. Civitati cuidam quidam debebat, cum eoque L. 12. civitas transegerat: verum postea cum civitatis C. 11. 4. administratores transactionem cum eo factam quasi per gratiam¹) et ambitionem eius ininitam rescindere aggredierentur, debitor Principem adit, postulans, ratam manere transactionem, ad eumque Princeps ita rescribit: Praeses provinciae aestimat, utrum de dubia lite transactio inter te et civitatem facta sit, an per ambitionem tuam²), cives decreverint, ut ea, quae indubitate a te debebantur, tibi remitterentur. Et priore quidem casu, ubi dubia lis erat, transactionem ratam firmamque manere iubet: posteriore vero, hoc est, ubi per ambitionem tuam cives, utilitate civitatis prodita, transegerunt, damnosam fieri civitati civium erga te gratiam non sinit.

1) quasi per gratiam] Theodori. Transactio per proditionem vel ambitionem facta non valet. Dicit quoque const. 13. nec transactionem metus causa factam valere. Summa constitutionis haec est, quod et in his, quae civitatibus debentur, curia bona fide valide transigit: si vero per gratiam debitoris transactionem fieri decreverit, ea non valet. Nota, in civitate quoque solam ambiguitatem litis ad transactionem firmandam sufficere, ut supra quoque de privatis transigentibus const. 2. huius titi. dixit.

2) per ambitionem tuam] Nota, transactionem per proditionem vel gratiam vel metus causa factam nihil valere

XXX. Interpositas metus causa¹) transactiones L. 13. ratas non esse, edicto perpetuo²) continetur. Nec C. eod. tamen quilibet metus ad rescindenda ea, quae consensu terminata sunt, sufficit: sed talem metum probari oportet, qui salutis periculum vel corporis cruciatus contineat. Ad vim tamen vel dolum arguendum qualitas causae principalis non sufficit: unde si nihil tale probare potes, consensu quaestiones terminatas minime instaurari oportet. Sed quoniam cum, cum quo te transegisse commemoras, velut ex ancilla natum, servum esse asseveras: si vera sunt, quae precibus complexus es, alia ratio pactum reformat et rescindit. Nec enim dubii iuris est³), dominos cum servis suis paciscentes ex placitis teneri vel obligari non posse.

φόβου ἐνεκεν] Θεοδώρου. Δεσπότης πρὸς ἴδιον δοῦλον οὐ διαλύεται, εἰ μὴ ἅπα περι μόνης δουλικῆς καταστάσεως, δηλοῦσι κατὰ τὴν γγ. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. ἡ διατάξις αὕτη τὰς φόβου ἐνεκεν γενομένης διαλύσεις νομοθετεῖ μὴ ἐρῶσθαι. ἐπιτίθειται δὲ καὶ, ποῖος φόβος ἀνατρέπει διάλυσιν· οὐ γὰρ ὁ οἰοσθῆποτε φόβος αὐτὴν ἀνατρέπει, ἀλλ' ὁ κίνδυνον σωτηρίας ἐπιφέρει ἢ βίασανον σώματος. κανονίζει δὲ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι πρὸς ἀποδείξιν ἢ δόλον οὐκ ἀρκεῖ ἡ ποιότης τῆς πρωτοτύπου δίκης. εἰν οὖν, φροῖν, μηδὲν τοιοῦτον διγασαι ἀποδεῖξαι γενομενον, ἀναρῆλαφῶν τὴν περαιοθῆσαν δίκην οὐκ ὀφείλεις. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνον, πρὸς ὃν διελύσω, δοῦλον εἶναι σὺν διεββαίωσω, ὡς ἀπὸ δούλης σου γεννηθέντα, εἰ ἀληθῆ ἔστι, ἢ διδασκίς, ἄλλος λογισμὸς ἀνατρέπει τὸ συμφωνον ἡτοῦ τὴν διάλυσιν. ἀναμφίβολον γὰρ, δεσπότην μετὰ οἰκετῶν πικνεύοντα μὴ δύνασθαι κατέχεσθαι αὐτοῖς, μηδὲ ἔροχον γενέσθαι. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ κείται· τὰ πρῶτα μέρη τῆς διατάξεως μάλλον τῷ τιτ. κοῦδὸ μέτους καῦσα καὶ τῷ δὲ δόλο διετηροε. μετὰ τοῦτο μηδὲ τῷ παρόντι τιτ. ἀποσφορα αὐτὰ εἶναι, ἐπειδὴ ὅλως περὶ διαλύσεως διαλέγεται· τὸ δὲ τελευταῖον μέρος τῆς διατάξεως τὸ λέγον, ὅτι ἡ γενομένη πρὸς δούλον διάλυσις οὐκ ἐρρωται, ὡς εἶπον σοι, σήμερον οὐ κρατεῖ ἀπὸ τῆς τελευταίας τούτου τοῦ τιτ. διατάξεως. πλήν τὸν κανόνα τῆς διατ. σημείωσαι· ἐπὶ γὰρ ἄλλων πικτων χωρὶς τῆς περὶ τυχῆς διαλύσεως ἀσφαλῆς ἐστὶ καὶ σήμερον ὁ κανὼν ὁ λέγων, τὰ παρὰ δεσπότην πρὸς οἰκετῆρ συμφωνούμενα μηδεμίαν ἔροχην ἔχειν. ὑπέξελε τοῦ κανόνος τῆς διατάξεως ταύτης διὰ τὴν τελευταίαν τοῦ τιτ. διατ. τὸ ἐπὶ διαλύσει τῆς περὶ τῆς τυχῆς γνόμενον παρὰ τοῦ δεσπότην πρὸς οἰκετῆρ πικτων· τοῦτο γὰρ ἐρρωται σήμερον. πᾶν δὲ ἄλλο συμφωνον τῷ προκειμένῳ κανόνι τῆς διατάξεως περιλαμβάνεται ^d). εἰ δὲ καὶ ἔγγραφον ποιήσει ὁ δεσπότης πρὸς τὸν ἴδιον οἰκετῆρ, ὁμολογῶν αὐτὸν ἐν τούτῳ τῷ ἔγγραφῳ ἐλεύθερον εἶναι, ἐρρωται τοῦτο τὸ πικτων, καὶ γίνεται ὁ οἰκετῆς ἐντεῦθεν ἐλεύθερος· μάθε καὶ ἄλλο πικτων μετὰ δεσπότην καὶ δούλου γνόμενον, καὶ ὅμως ἐρρωμένως. εἰν γὰρ δούλος δέδωκε τῷ ἰδίῳ δεσπότη χρηματὰ ἐπὶ τῷ καὶ αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐλευθερώσαι, καὶ λαβὼν ὁ δεσπότης μόνον αὐτὸν ἠλευθέρωσεν, οὐ μὴν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἀπαιτεῖται πληρώσαι τὸ συμφωνον καὶ ἐλευθερώσαι τὰ τέκνα. ὡς ἐν τῷ ζ'. βιβλίῳ τούτου τοῦ κωδ. ἐρομεν σὺν θεῷ μαθεῖν, ἐν τῷ ιε'. τιτ.

διηνεκεῖ δόγματι] Διηνεκεῖ εἶπεν, ἐπειδὴ πρὸ τῆς τοῦ Ἀδριανῶν διατάξεως οὐκ ἐπερπετενοντο τὰ ἐδικτα τῶν πραιτωρῶν, ἀλλ' ἴσχυον ταῦτα τὰ παρ' αὐτῶν ἐκφανηθέντα δόγματα μέχρις ἔως ἤρχον, μετὰ δὲ τὴν διαδοχὴν τούτων ἀνηροῦντο. ὁ οὖν Ἀδριανὸς διετάξατο, ἰσχύειν ταῦτα καὶ μετὰ τὴν τούτων διαδοχὴν καὶ διηνεκεῖ κρατεῖν.

† Διηνεκεῖ δόγμα ἐστὶν τὸ λέγον· τὰ κατὰ φόβον γεόμενα οὐκ ἐρρωται. [Sch. y. I. 810.]

οὐδὲ γὰρ ἀμφιβόλου ἐστὶν νομῖμον] † Σημείωσαι τὸν κανόνα τῆς διατάξεως· ἐπὶ γὰρ ἄλλων πικτων, χωρὶς τῆς περὶ τυχῆς διαλύσεως, ἀσφαλῆς ἐστὶ καὶ σήμερον ὁ κανὼν λέγων, τὰ παρὰ δεσπότην πρὸς οἰκετῆς συμφωνούμενα μηδεμίαν ἔροχην ἔχειν. ὑπέξελε οὖν τὸ ἐπὶ τῇ διαλύσει περὶ τῆς τυχῆς γνόμενον παρὰ τοῦ δεσπότην πρὸς οἰκετῆρ πικτων· τοῦτο γὰρ ἐρρωται σήμερον. πᾶν δὲ ἄλλο συμφωνον τῷ προκειμένῳ κανόνι τῆς διατάξεως περιλαμβάνεται ^e). εἰ δὲ καὶ ἔγγραφον ποιήσει ὁ δεσπότης πρὸς τὸν ἴδιον οἰκετῆρ, ὁμολογῶν αὐτὸν ἐν τούτῳ ἐλεύθερον, ἐρρωται. [Sch. z. I. 810.]

I. 14. C. II. 4. λα'. Διαλυσάμενός τις καὶ χρήματα δεδωκώς ἐπὶ τῷ μὴ ἐναχθῆναι, ἐπιχειροῦντος μετὰ ταῦτα τοῦ ἀντιδίκου ἐναγαγεῖν αὐτῷ, προσῆλθεν βασιλεῖ, ἔξαιτῶν ^f), ἀναλαβεῖν, ἄπερ δέδωκε χρήματα, καὶ τότε τὴν ἐναγωγὴν ὑποστήρηται. δεχόμενος οὖν τὴν αἴτησιν ^g) αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἀντέγραψεν οὕτως. Εἰ τὸ ἐναντίον ^h) μέρος παρὰ ⁱ) τὸ συμπεφωρημένον ἐνάγειν ἐπιχειρεῖ, ὁ τῆς δικαιοσύνης λογισμὸς συμβουλεύει, ἀναδοθέντων σοι τῶν χρημάτων, ὡς ἐπιζητεῖς, τὴν δίκην ἐξ ἀκραίου γυμνασθῆναι.

διαλυσάμενός τις] Θεοδώρου. Καλῶς τις ἀναλαμβάνει, ἢ δέδωκεν ἐπὶ διαλύσει δίκης, καὶ οὕτως τὸς κατ' αὐτοῦ

d) Sic emendavi pro παραλαμβάνεται, quod legitur in Cod. Coisl. e) Sic lege. Fabr. περιλαμβάνεται. f) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἔξαιτῶν βασιλέως. g) Sic Cod. Coisl. Fabr. αὐτοῦ τὴν αἴτησιν. h) Fabr. addit σου, quod deest in Cod. Coisl. i) Sic Fabr. melius, quam Cod. Coisl. qui habet περὶ.

1) metus causa] Theodori. Dominus cum servo suo non transigit, nisi de sola servili conditione, videlicet secundum const. 43. huius tit. Haec constitutio statuit, metus causa factas transactiones non valere. Exponitur etiam, qualis metu transactionem rescindat: nam non quicumque metus eam rescindit, sed ille, qui periculum saluti vel corporis cruciatus infert. Definit quoque, ad probationem vel dolum non sufficere causae principalis qualitatem. Si igitur, ait, nihil tale factum probare potes, litem finitam instaurare non debes. Sed quoniam eum, quocum transegisti, servum tuum esse asseverasti, velut ancilla tua natum, si vera sunt, quae allegas, alia ratio pactum, id est, transactionem rescindit. Nam dubium non est, dominum cum servis paciscentem teneri his vel obligari non posse. Tὸ κατὰ πόδας habet, ut in Basilico. Prior pars constitutionis magis ad tit. quod metus causa et ad tit. de dolo pertinet. Postea nec ab hoc titulo aliena est, quia omnino de transactione disseritur. Ultima autem constitutionis pars, qua dicitur, transactionem cum servo factam non valere, hodie, ut dixi, non obtinet ex ultima huius tit. constitutione. Ceterum regulam constitutionis nota: nam in aliis pactis excepta transactione de statu hodie quoque regula obtinet, quae dicit, pacta a domino cum servo inita nullam gignere obligationem. A regula huius constitutionis propter ultimam tit. const. excipias pactum a domino cum servo transigendi de statu causa factum: hoc enim hodie valet. Omne autem aliud pactum regula constitutionis proposita continetur. Sed et si dominus servo suo instrumentum exposuerit, in quo eum liberum esse fatetur, valet hoc pactum, et inde servus liber fit. Cognosce et aliud pactum inter dominum et servum, et tamen valide, conditum. Nam si servus domino pecuniam dederit, ut ipsum eiusque liberos manumitteret, et dominus pecunia accepta ipsum solum manumiserit, non etiam liberos eius, convenitur, ut pactum impleat et liberos manumittat, ut Deo volente lib. 7. huius Cod. tit. 15. discenat.

2) edicto perpetuo] Perpetuo dixit, quia ante Hadriani constitutionem edicta Praetorum non perpetua erant, sed edicta ab his emissa, quamdiu in magistratu erant, valebant, et postquam successorem acceperant, tollebantur. Hadrianus igitur constituit, ut edicta magistratu quoque deposito valerent et perpetuo obtinerent.

Edictum perpetuum est, quod ait: quod metus causa gestum est, non valet.

3) nec enim dubii iuris est] Nota regulam constitutionis: nam in aliis pactis, citra transactionem de statu factam, hodie quoque servatur regula, quae ait, pacta a domino cum servis inita nullam actionem parere. Excipe igitur pactum a domino cum servo transigendi de statu causa factum: hoc enim hodie valet. Quocumque autem aliud pactum regula constitutionis proposita continetur. Sed et si dominus servo suo instrumentum exposuerit, quo eum liberum esse confiteatur, valet.

XXXI. Quidam, qui transegerat ¹) et pecuniam dederat, ne conveniretur, cum adversarius postea eum convenire tentaret, Principem adiit, postulans, ut pecuniam, quam dedit, reciperet, et deinde exciperet actionem. Princeps igitur desiderio eius admissio ita rescripsit. Si diversa pars contra placitum agere nititur, aequitatis ratio suadet, refusa tibi pecunia, ut tu desideras, causam ex integro agi ²).

1) quidam, qui transegerat] Theodori. Recte quis ea recipit, quae, ut de lite transigeret, dedit, et